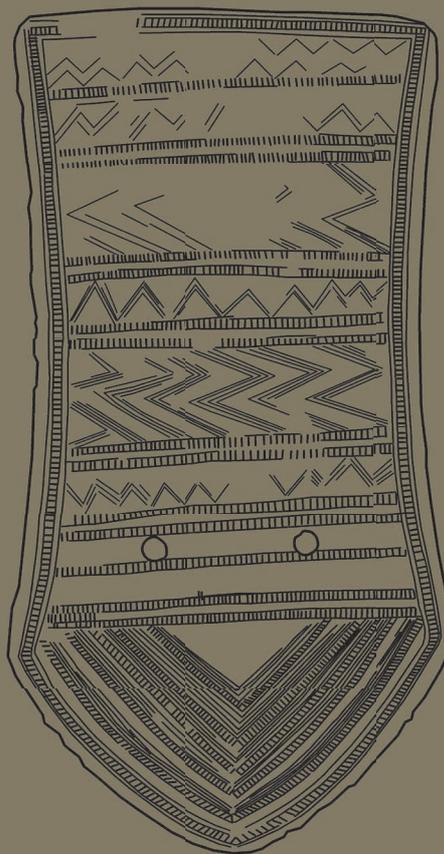

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 27
ROČNÍK CXI – 2017

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 27
ROČNÍK CXI- 2017

Bratislava 2017

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CXI- 2017
ARCHEOLÓGIA 27

Predseda redakčnej rady/Head of editorial board
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed
Grafická úprava /Graphic design
Marianna Lázničková, Erika Mészárosová

Tlač/Print:
Bittner print s.r.o

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2017

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2017

ISBN 978-80-8060-414-1
ISSN 1336-6637

OBSAH – INHALT

- 7 TOMÁŠ MICHALÍK: Paleolitické nálezy z Prašníka a Trstína. Príspevok k paleolitickému osídleniu severovýchodnej časti Malých Karpát
- 13 Palaeolithic finds from Prašník and Trstín. Towards a Palaeolithic settlement of the north-eastern part of the Small Carpathians
- 15 ALENA ŠEFČÁKOVÁ: Praveké kresby v jaskyni Domica
- 37 Prehistoric Drawings in Domica cave
- 43 BARBARA DANIELOVÁ: Medená sekera z Hruštína
- 47 Fund eines Kupferbeils aus Hruštín
- 49 ADAM GAŠPAR: Obilné jamy v praveku stredného a dolného Ponitrianska
- 61 Grain pits in prehistory of Nitra region
- 63 JURAJ BARTÍK – TOMÁŠ ZACHAR: Ozdobný štít únětickej kultúry z Gajar
- 77 Verzierter Schild der Aunjetitzer Kultur aus Gajary
- 81 DAVID VÍCH: Pozdně bronzový depot se štítovou sponou z Moravské Třebové
- 87 Spätbronzezeitliche Hort mit Blattbügelfibel aus Moravská Třebová
- 89 PETER ŠIMČÍK: Plasticky zdobená mazanica z Prešova- Nižnej Šebastovej
- 96 Plastisch verzierter Huttenlehm aus Prešov-Nižná Šebastová
- 97 PETER C. RAMSL: Bronze- und eisenzeitliche Gräberfelder in Nordostösterreich: topographische Lage, Strukturen, und geschlechtsspezifische Bestattungsareale anhand von ausgewählten Beispielen
- 107 Pohrebiská z doby bronzovej a železnej v severovýchodnom Rakúsku: poloha, štruktúra a rodové areály na vybraných príkladoch
- 109 RADOSLAV ČAMBAL – IGOR BAZOVSKÝ: Neskorolaténske sídliskové objekty v Bernolákove, okr. Senec
- 130 Spätlatènezeitliche Siedlungsobjekte in Bernolákovo, Bez. Senec
- 133 MIROSLAVA DAŇOVÁ: Rímsky prsteň z Trenčína
- 136 Roman ring from Trenčín
- 137 VLADIMÍR TURČAN: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Bernolákova
- 152 Frühmittelalterliche Siedlungsobjekte aus Bernolákovo
- 153 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOŇŠOVÁ: Predmety každodennej potreby z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)
- 161 Gegenstände des alltäglichen Bedarfs aus Čebovce – Zelený hrad (Bez. Veľký Krtíš)
- 163 MICHAL PÍREK: Gajary – Posádka vo svetle historických prameňov
- 178 Gajary – Posádka im Lichte historischen Quellen
- 179 MAREK BUDAJ – MICHAL PÍREK: Nálezy z 14. – 15. storočia z hradu Tekovská Breznica
- 192 Funde vom 14. – 15. Jahrhundert von der Burg Tekovská Breznica (Bez. Žarnovica)

KOLOKVIUM

- 197 VLADIMÍR TURČAN: Pätnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie
196 Fünfzehnter Jahrgang der Kolloquien zu Fragen der römisch-germanische Archäologie
- 197 ZDENĚK BENEŠ: Doklady výzdoby ozubeným kolečkem (radýlkem) na sídlišti z počátku doby římské v Mlékojedech, okr. Mělník
204 Evidence of Cog-wheel Ornamentation on a site from the beginning of the Roman era in Mlékokojedy, Mělník District
- 205 EDUARD DROBERJAR – RADKA KNÁPEK: K labskogermánské radélkované keramice
212 Zur elbgermanischen Keramik mit Rädchenverzierung
- 213 KRISTIAN ELSCHKEK: Rädchenverzierte Keramik der römischen Kaiserzeit vom südlichen Marchgebiet
222 Radielková keramika z doby římské z jižního Pomoravia
- 223 LINDA KOVÁCSOVÁ – JÁN RAJTÁR: Urny zdobené ozubeným kolieskom z vybraných hrobov pohrebísk v Kostolnej pri Dunaji a v Sekuliach
233 Rädchenverzierte Urnen von ausgewählten Gräbern der Gräberfelder von Kostolná pri Dunaji und Sekule
- 235 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ – MATEJ RUTTKAY: Keramika zdobená radielkom z Ponitria a Požitavia
244 Rädchenverzierte Keramik aus dem Nitra und Žitava Gebiet
- 245 VLADIMÍR VARSÍK: Nádoby zdobené ozubeným kolieskom z kvádskeho sídliska vo Veľkom Mederi
250 Rollradverzierte Gefäße aus der quadischen Siedlung von Velký Meder
- 251 PETR ZAVŘEL: Tečkovaná a radélkovaná výzdoba na keramice starší doby římské z jihočeských lokalit
268 Die Punkt - und Rädchenverzierung auf der Keramik der älteren römischen Kaiserzeit aus den südböhmischen Lokalitäten
- RECENZIE
- 271 Juraj Bartík: Zoja Benkovsky-Pivovarová – Bohuslav Chropovský: Grabfunde der frühen und der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Westslowakei. Nitra 2015.
- 273 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

NESKOROLATÉNSKE SÍDLISKOVÉ OBJEKTY V BERNOLÁKOVE, OKRES SENEC

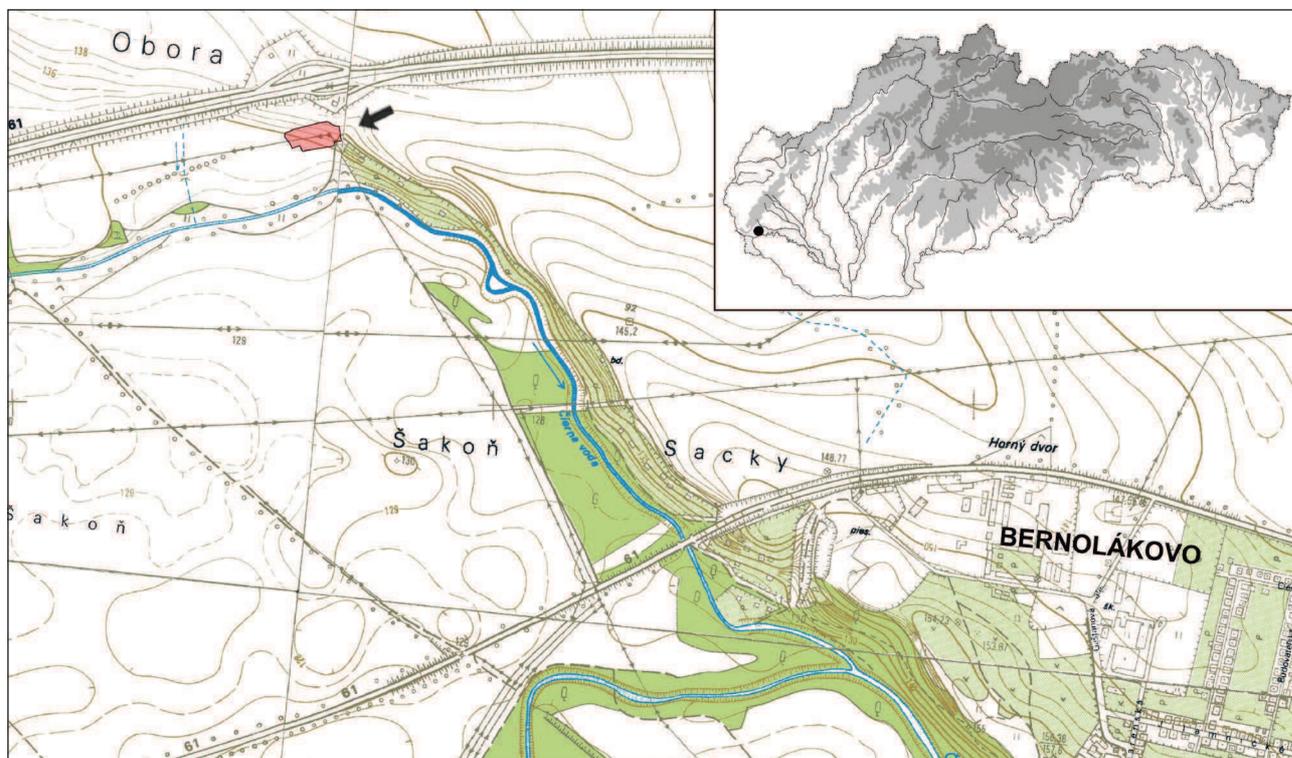
RADOSLAV ČAMBAL – IGOR BAZOVSKÝ¹

Keywords: SW Slovakia, late La Tène period, settlement, furnaces for food production, analysis of finds

Abstract: *Late La Tène settlement buildings in Bernolákovo, Triblavina site.* The settlement and production buildings from the late La Tène culture in Bernolákovo were situated on a slope descending to the Čierna voda river. It is on the edge of a lowland settlement where pyrotechnical equipment in the form of ovens for cooking food was concentrated. Based on the material found, in the form of typical oppidum pottery and several metal objects, the buildings have been dated to the end of the late La Tène period LTD2. Hand-shaped pottery also appeared, marked as retrograde pottery belonging to the very end of the La Tène settlement of the region. The results of the excavation provide additional information on the settlement of the microregion of the eastern part of Bratislava and its surroundings, to the south of the Small Carpathians during the late La Tène period.

V júni roku 2016 realizovali pracovníci SNM-Archeologického múzea predstihový a záchranný archeologický výskum na severozápadnom okraji katastra obce Bernolákovo (okr. Senec). Plocha výskumu sa nachádza na parcele č. 5122/1 na pomedzí polôh Obora a Šakoň južne od diaľnice D1 v mieste bývalého odpočívadla Triblavina (obr. 1). Ide o južný svah, ktorý sa zvažuje z okraja vyvýšeniny smerom ku korytu riečky Čierna voda.

Geologické podložie lokality je tvorené eolickými sedimentami (kvartér). Ide o spraše a jemnopiesčité spraše, vápnité a sprašovitú hliny vcelku z obdobia mladšieho pleistocénu. Miestami sa tu nachádzajú aj deluviálno-fluviálne sedimenty: prevažne ronové hliny, piesčité hliny s úlomkami, jemnozrnné piesky a splachy zo spraší z obdobia mladšieho pleistocénu – holocénu. Pôdy na lokalite Triblavina sú hnedozeme kultizemné, lokálne modálne, erodované a regozeme kultizemné ako aj modálne karbonátové, zo spraší (Hraško et al. 1980; Hraško et al. 1993).

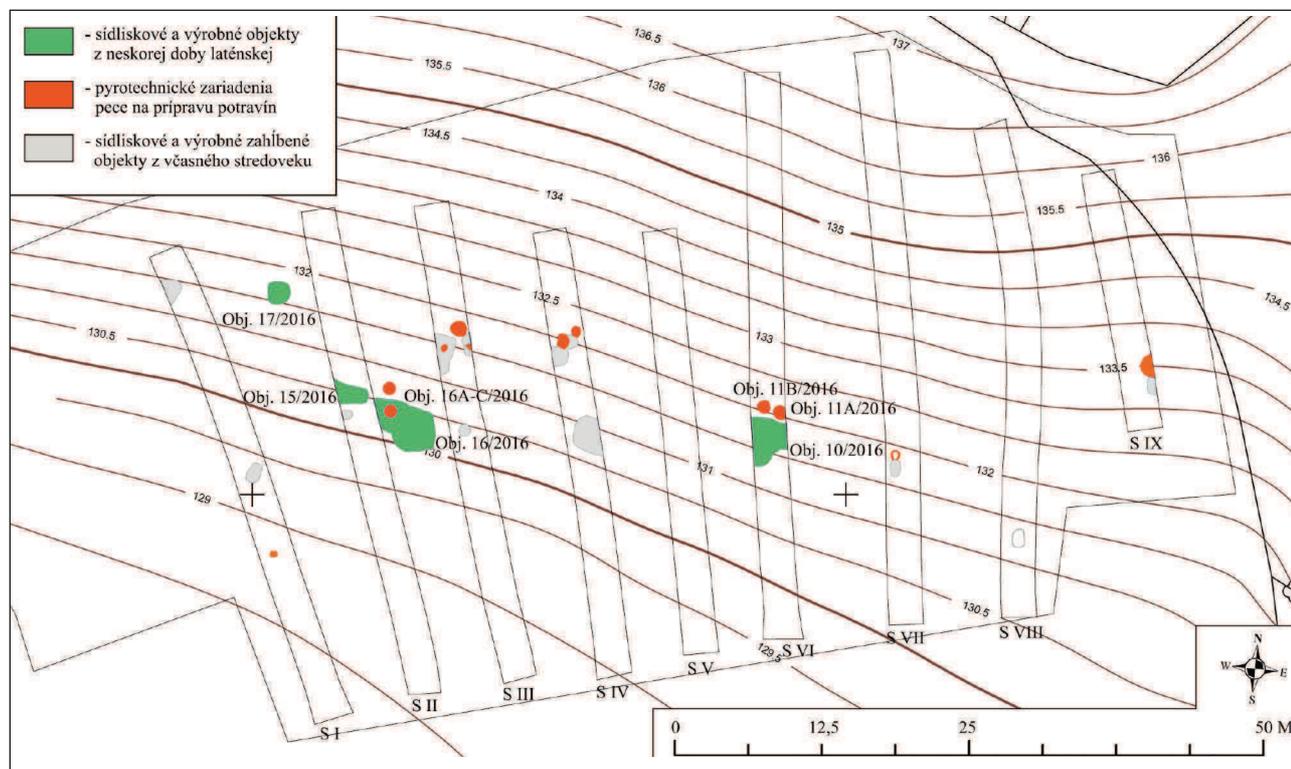

Obr. 1: Bernolákovo-Triblavina, polohy Obora a Šakoň, okr. Senec. Poloha archeologického výskumu je vyznačená na mape 44-22-19 a 44-22-20 v mierke 1:10000.

Abb. 1: Bernolákovo-Triblavina, Lagen Obora und Šakoň, Bez. Senec. Lage der archäologischen Grabung ist auf den Karten 44-22-19 und 44-22-20 im Maßstab 1:10000 markiert.

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0491.

Počas archeologického výskumu bolo vyhlbených 9 paralelných pásových sond o dĺžke 22 až 50 m a šírke 3 metrov, označených ako SONDA I až SONDA IX (obr. 2). V nich bolo identifikovaných 18 do zeme zahĺbených objektov, označených ako obj. 1/2016, 2/2016, 3/2016, 4/2016, 5A-5B/2016, 6/2016, 7/2016, 8/2016, 9A-9B/2016, 10/2012, 11A-11B/2016, 12/2016, 13/2016, 14/2016 a 15/2016. Neskôr v druhej fáze, prebiehajúcej počas zemných prác, boli zistené ďalšie 4 objekty: 16A-16C/2016 a 17/2016. Preskúmaná časť sídliska bola situovaná na južnom svahu nad riečkou Čierna voda a výskyt objektov končí na hranici inundácie. Datovanie objektov spadá do obdobia neskorej doby laténskej a do včasného stredoveku (*Turčan 2017*, 137-152).

Obr. 2: Bernolákovo-Triblavina, polohy Obora a Šakoň, okr. Senec. Plán výskumu v podobe sondáže (S I – S IX) a preskúmaných objektov z neskorej doby laténskej (zamerail J. Bartík).

Abb. 2: Bernolákovo-Triblavina, Lagen Obora und Šakoň, Bez. Senec. Grabungsplan in Form der Sondagen (S I – S IX) und der untersuchten Objekte aus der Spätlatènezeit (vermessen von J. Bartík).

V priestore a v bezprostrednom okolí archeologického výskumu sa v katastri obce Bernolákovo nachádza niekoľko v minulosti skúmaných archeologických nálezísk z rôznych časových úsekov praveku a stredoveku. Ide predovšetkým o halštatské sídlisko na susednej polohe Obora (v staršej literatúre uvádzané ako Triblavina v katastri Chorvátskeho Grobu), nachádzajúcej sa severozápadne od nami skúmanej plochy. V širšom okolí sú známe dve ďalšie súdobé sídliská v Bratislave-Vajnoroch a Ivanke pri Dunaji (*Studeníková 1981*, 37-44; *Studeníková 1984*, 49-99; *Studeníková 1986a*, 39-48; *Studeníková 1986b*, 53-67; *Studeníková 1987*, 21-45; *Studeníková 1993*, 116-142; *Studeníková 2005*, 73-88; *Studeníková 2007*, 45-71; *Studeníková 2012*, 133-156; *Daňová 2017*, 357-370; *Březinová/Daňová/Ölvecký 2016*, 28). V polohe Šakoň bol preskúmaný kostrový hrob z obdobia prelomu staršej a mladšej doby železnej HaD3-LTA1 (*Bazovský 2012*, 79-85). V tej istej polohe bolo v rokoch 1958-1959 L. Kraskovskou preskúmané pohrebisko z obdobia avarského kaganátu (*Kraskovská 1962*, 425-476). Z polohy Čerešňový háj pochádza niekoľko objektov z eneolitu, strednej doby bronzovej (*Bartík 2011*, 47-60) a včasného stredoveku (*Turčan 2008*, 139-152).

Lokality datované do strednej a neskorej doby laténskej sa nachádzajú v katastri Chorvátskeho Grobu na polohách Pri Čiernej vode a Čerešňový háj (*Bazovský/Čambal/Gregor 2008*, 495-516) ako aj v časti Čierna voda na polohe Čerešňové II (*Farkaš/Nagy 2006*, 72 n.; *Farkaš/Nagy/Gregor 2006*, 161 nn.). Osídlenie zo strednej doby laténskej zo stupňov LTC2 – LTD2 bolo výskumom doložené v Slovenskom Grobe, v polohe Domovina (*Čambal 2011*, 83-114; *Bazovský/Čambal 2012*, 185-186). Tu sa koncentrujú nálezy pyrotechnických zariadení v podobe pecí na vypalovanie keramiky. Z Bernolákova sú známe nálezy aj z polohy Panské lúky (*König/Šuteková 2005*, 228). V neďalekej bratislavskej mestskej časti Vajnory sú neskorolátenskej nálezy a objekty doložené na polohe Vlčí klin (*Studeníková/Zachar 1980a*, 254 n.; *Studeníková/Zachar 1980b*, 198 n.). V Bratislave na Zlatých pieskoch bola preskúmaná časť osady zo stupňa LTC (*Kuzma/Hrnčiarik 2004*, 116-121; *Kuzma 2012*, 189-190).

Opis objektov

Objekt 10/2016 – sonda VI (obr. 3; 4: 1-6)

Zahĺbený objekt 10/2016 - predpecná jama/pracovný priestor/upravená terasa medzi vrstevnicami 132 a 131 m. n. m v južnej polovici sondy VI. Ide o pracovný priestor k dvom kruhovým kupolovým peciam (obj. 11A/2016 a obj. 11B/2016, obr. 4: 1-6), ktoré sa nachádzajú na jeho severnom okraji. Ide o priestor s dnom zarovnaným do roviny, s kompaktným tmavohnedým a sivohnedým zásypom so stopami po čiernych popolových vrstvičkách pri ústí piecok v severnej časti objektu a stopami po prepálenej hline oranžovej farby. V priestore dna objektu 10/2016, v jeho SV rohu je malá priehĺbina pod ústím pece 11A/2016. Z objektu pochádza nepočítaný, ale zato výrazný neskorolatenský materiál datovateľný do stupňa LTD2 (tab. I: 1-6). Ide o jeden výrobný okrskok tvoriaci objekt 10/2016 s dvojicou pecí obj. 11A/2016 a 11B/2016, situovaných na jeho severnom okraji.

Rozmery objektu 10/2016: šírka: 3 m (šírka sondy), dĺžka v smere S-J: 4,7 m, hĺbka: 0,58 – 0,1 m.

Objekt 11A/2016 – pec, sonda VI (obr. 3; 4: 1-6)

Pec (pravdepodobne kupolová) nepravidelného kruhového pôdorysu s dnom s vypáleným estrichom oranžovo sivej farby. Nachádzala sa na severnom okraji objektu 10/2016 vpravo v sonde VI. Z jej výplne pochádza bohatý typický keramický neskorolatenský oppidálny materiál zo stupňa LTD2 (tab. II: 1-4).

Rozmery objektu 11A/2016: priemer: 1,1 m x 1 m, hĺbka: 0,2 – 0,22 m.

Objekt 11B/2016 – pec, sonda VI (obr. 3; 4: 1-6)

Pec (pravdepodobne kupolová) nepravidelného kruhového pôdorysu s dnom s vypáleným estrichom oranžovo sivej farby. Nachádzala sa na severnom okraji objektu 10/2016 na ľavo od pece 11A/2016. Bez nálezového materiálu.

Rozmery objektu 11B/2016: priemer: 1,1 m, hĺbka: 0,2 – 0,25 m.

Objekt 15/2016 – jama, sonda II (obr. 5)

Sídlisková jama nepravidelného obdĺžnikového pôdorysu s kompaktným zásypom hnedej a hnedočiernej farby, preskúmaná v sonde II severne od včasnostredovekého objektu 4/2016 (obr. 5: 1, 2). Z objektu pochádza niekoľko fragmentov typických latenských črepov z tiel nádob, zdobených zvislým hrebeňovaním a tzv. strúhadlovito zdrsneným povrchom (tab. V: 1-4) a železná tyčinka neurčiteľnej funkcie (tab. V: 5).

Rozmery objektu 15/2016: dĺžka: 2,6 m, šírka: 1,4 m, hĺbka: 0,15 m, hĺbka od úrovne terénu: 1,26 m. Orientácia objektu je v smere V-Z.

Objekt 16/2016, 16A-16C/2016 – plocha (obr. 6; 7: 1-8)

Zahĺbený objekt 16/2016 – predpecná jama/pracovný priestor/upravená terasa medzi vrstevnicami 130,5 a 130 v priestore medzi sondami II a III (obr. 6; 7: 1-6). V tomto prípade ide o plochu s dnom zarovnaným do roviny, s kompaktným tmavohnedým zásypom so stopami po čiernych popolových vrstvičkách pri ústí piecok. Ide o pracovný priestor k dvom kruhovým kupolovým peciam obj. 16A/2016 (obr. 6; 7: 4, 6, 8) a obj. 16B/2016 (obr. 6; 7: 6, 7), nachádzajúcich sa v SZ časti obr. 16/2016. K deštrukcii kupoly piecky na pečenie potravín – obj. 16A/2016 patrí predpecná jama – obj. 16C/2016. Výplň obj. 16/2016 bol tvorený kompaktným hlineným zásypom sivohnedej farby, v spodnej časti s vrstvou popola. Vo výplni sa našli železné predmety: spona, kosák, čepeľ noža, zákolník, 2 ks svoriek a časť bronzového terča, pravdepodobne zrkadlo (obr. 6; tab. III: 1-7), ako aj typická neskorolatenská oppidálna keramika (tab. III: 8-19; IV: 1-7). Z výplne obj. 16C/2016 pochádza taktiež neskorolatenský črepový materiál (tab. IV: 9-15). K výrobnému okrsku – t. j. obj. 16, 16A a 16B patrí aj kruhová piecka obj. 16C/2016 nad severným okrajom objektu 16/2016.

Rozmery objektu 16/2016 – výrobný priestor: šírka: 4,7 m, dĺžka: 3,9 m, hĺbka: 0,15 – 0,35 m.

Rozmery objektu 16A/2016 – deštrukcia kupoly piecky: šírka: 0,4 m, dĺžka: 0,5 m.

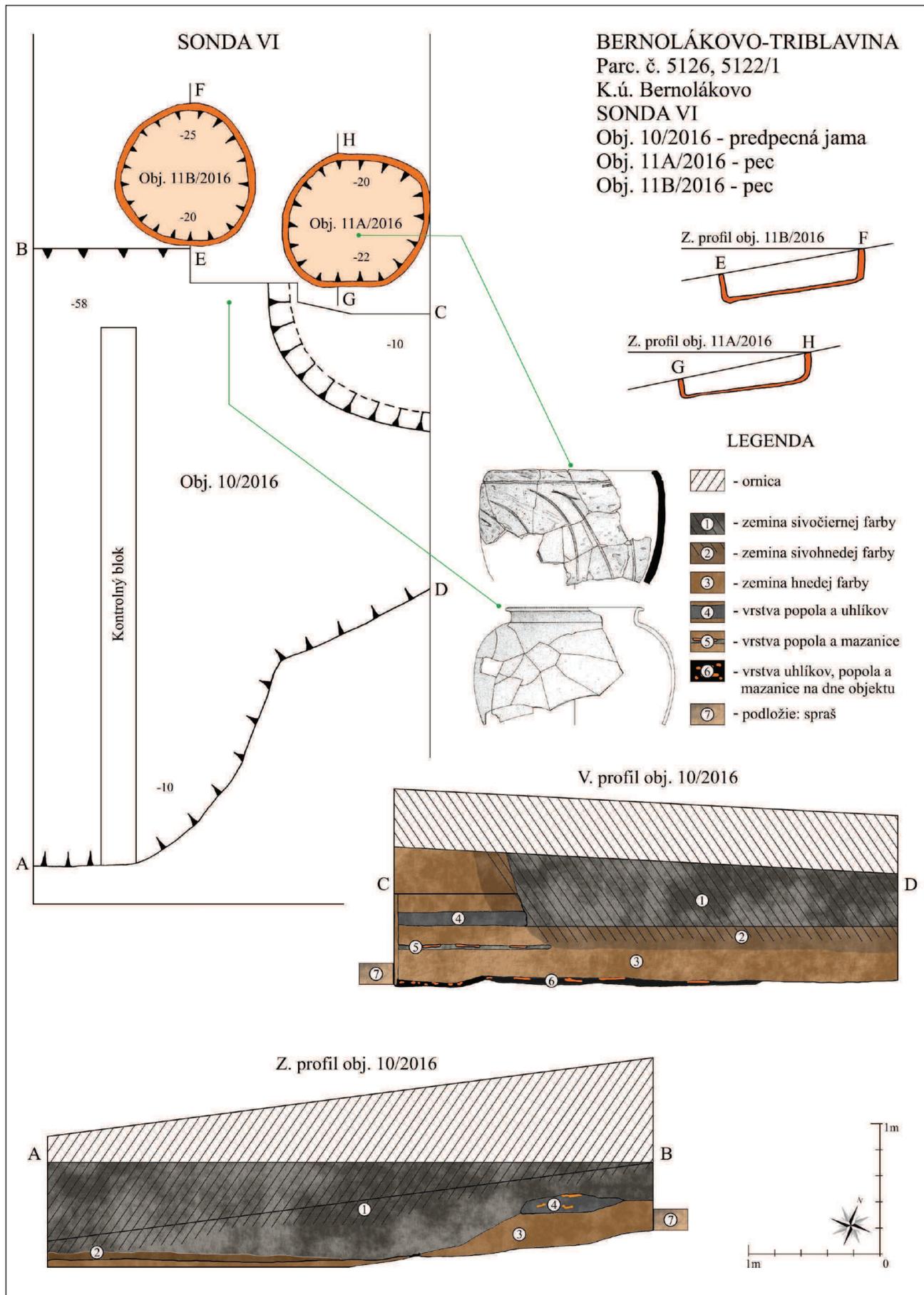
Rozmery objektu 16C/2016 – predpecná jama k obj. 16A/2016: šírka: 0,84 m, dĺžka: 1,04 m, hĺbka: 0,8 m.

Rozmery objektu 16B/2016 – pec: šírka: 0,8 m, dĺžka: 0,92 m, hĺbka: 0,18 m.

Objekt 17/2016 – jama, plocha (obr. 8)

Sídlisková jama nepravidelného oválneho tvaru s mierne zošíkmenými stenami a takmer rovným dnom. Zásyp objektu je tvorený dvoma silnými vrstvami hnedej zeminy a spráše (obr. 8: 2). Z vrchnej vrstvy výplne objektu pochádza iba jeden typický latenský okrajový črep situly so zvislým hrebeňovaním (tab. V: 6), roh z hovädzieho dobytky a dva fragmenty rotačného žarnova-ležiaka (obr. 8: 1; tab. V: 7, 8) z granitu – malokarpatskej žuly.

Rozmery objektu 17/2016: dĺžka: 1,94 m, šírka: 1,84 m, hĺbka: 1,35 m od úrovne podlažia. Orientácia objektu je v smere S-J.

Obr. 3: Bernolákovo-Triblavina. Pôdorys a profily preskúmaných objektov 10/2016 a 11A, 11B/2016. Miesta nálezov fragmentov nádob v objektoch (kresby a grafika: R. Čambal).

Abb. 3: Bernolákovo-Triblavina. Grundriss und Profile der untersuchten Objekte 10/2016 und 11A, 11B/2016. Stellen von Gefäßfragmenten in Objekten (Zeichnungen und Grafik: R. Čambal).

Obr. 4: Bernolákovo-Triblavina. Terénne situácie preskúmaných objektov 10/2016, 11A/2016 a 11B/2016 (foto: R. Čambal).

Abb. 4: Bernolákovo-Triblavina. Geländesituationen der untersuchten Objekte 10/2016, 11A/2016 und 11B/2016 (Foto: R. Čambal).

Katalóg nálezov

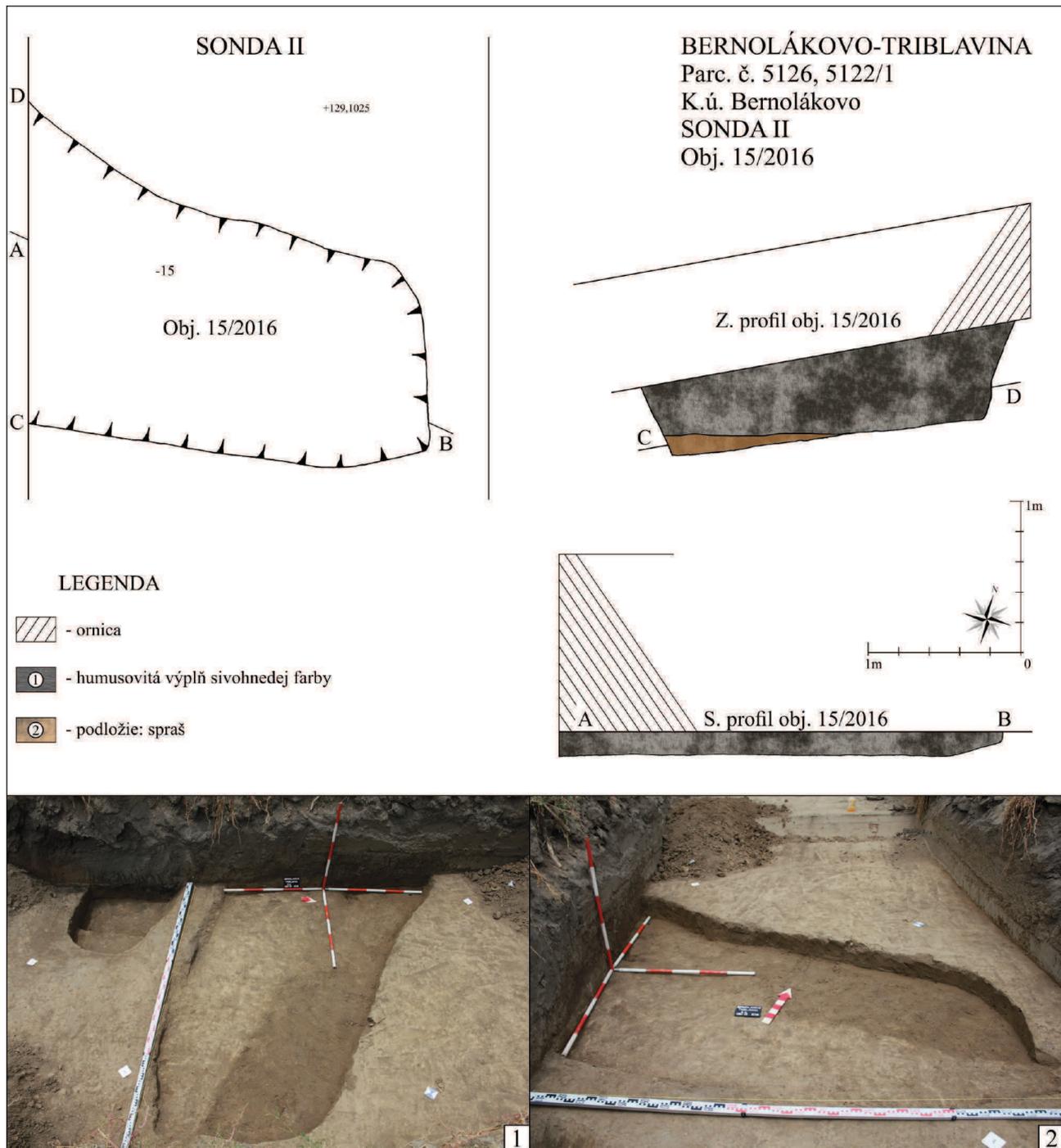
Z archeologického výskumu pochádza nepočítaný archeologický nálezový materiál. Obsahoval predovšetkým zlomky typickej neskorolátenskej oppidálnej keramiky, točenej na hrnčiarskom kruhu, resp. vyrobenej bez jeho pomoci. Okrem toho sa našlo aj niekoľko železných predmetov a jeden bronzový fragment.²

Objekt 10/2016

Okrajový črep kónickej misy s pomerne ostro lomenou výduťou. Misa bola vyrobená na kruhu z jemne zrnitého materiálu, sivej farby. Okraj je zosilnený. Rozmery: 8 x 3,6 cm, Ø ústia: 27 cm (tab. I: 1).

Fragment z vrchnej časti tela a okraja tenkostennej vázovitej nádoby, pôvodne stojacej na plochej kruhovej kalichovitej nohe s von vyhnutým okrajom, odsadeným hrdlom a plecami. Nádobu bola točená na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného

² Všetky získané a tu publikované archeologické nálezy z archeologického výskumu v Bernolákove, polohe Triblavina sú uložené a evidované v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod evidenčnými číslami AP 85287 – AP 85338.

Obr. 5: Bernolákovo-Triblavina. Pôdorys a profily obj. 15/2016 a terénna situácia (kresby, grafika a foto: R. Čambal).

Abb. 5: Bernolákovo-Triblavina. Grundriss und Profile des Objekts 15/2016 und die Geländesituation (Zeichnungen, Grafik und Foto: R. Čambal).

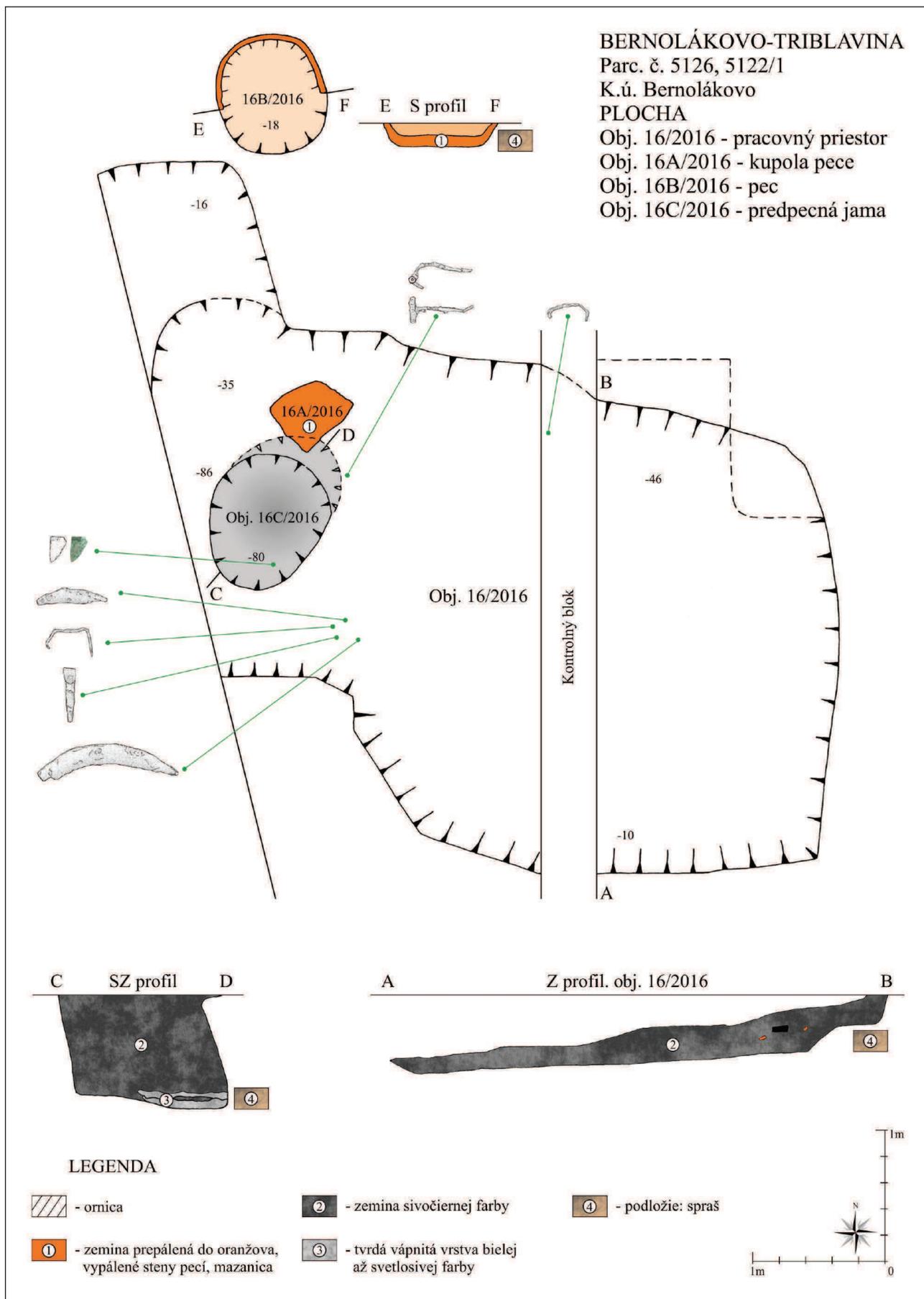
materiálu svetlosivej farby. Povrch je starostlivo vyhladený, hnedej farby. Rozmery: 16 x 22 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. I: 2).

Fragment tela a okraja vázovitej nádoby točenej na kruhu z materiálu sivohnedej farby. Okraj je zosilnený, smerom von zahrotený, hrdlo je od pliec odsadené. Na tele fragmentu sú vlešťované obvodové línie. Rozmery: 16 x 15,6 cm, Ø ústia: 19 cm (tab. I: 3).

Fragment okraja a pliec väčšej situly súdkovitého tvaru so zosilneným okrajom a telom zdobeným nepravidelným šikmým metopovitým hrebeňovaním rôznej šírky. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 19 x 14 cm, Ø ústia: 48 cm (tab. I: 4).

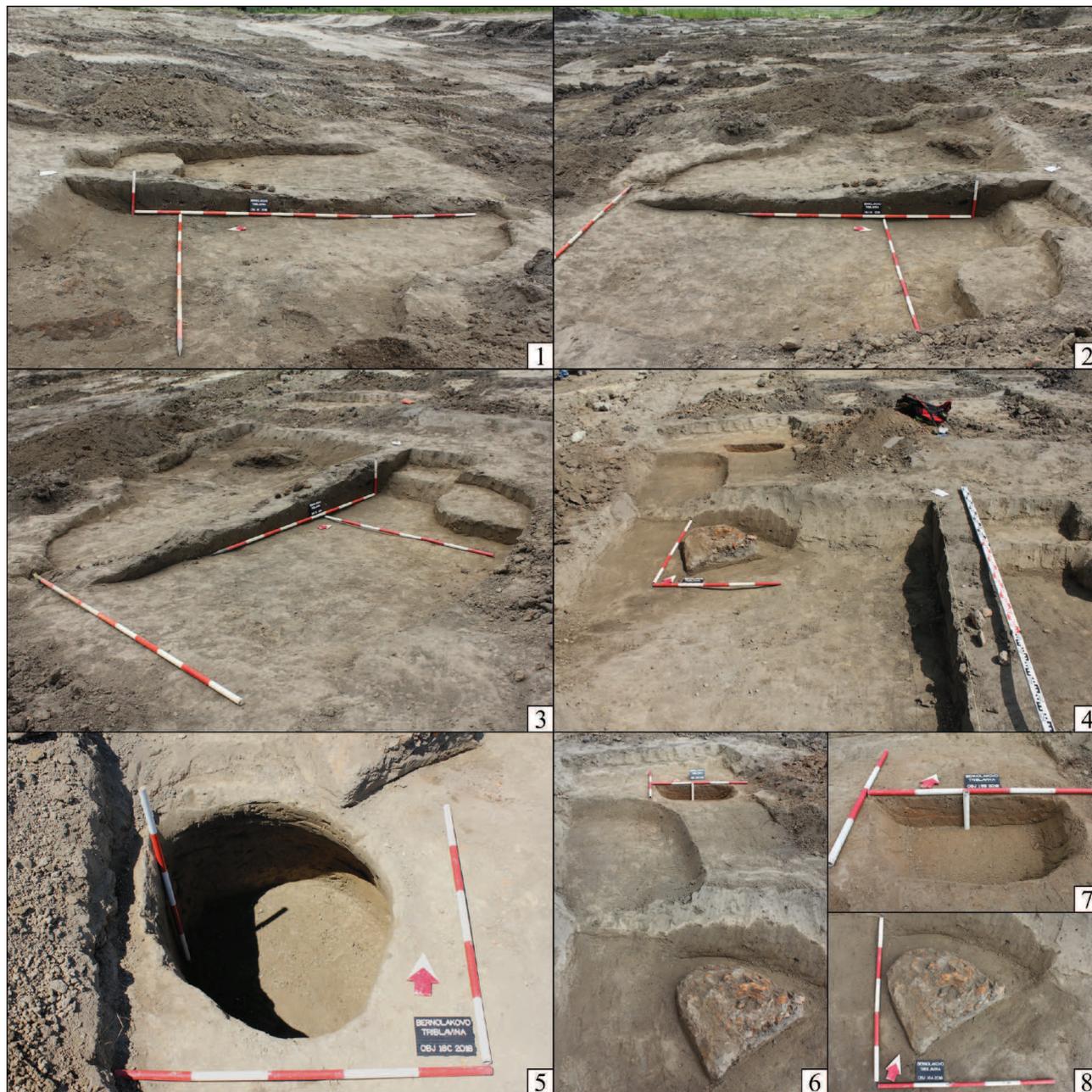
Črep z tela nádoby točenej na kruhu s dvojicou obvodových žliabkov. Materiál je jemnozrnný, sivej farby. Rozmery: 5 x 5,8 cm (tab. I: 5).

Fragment dna vázovitej nádoby točenej na kruhu z jemnozrnného materiálu sivej farby. Rozmery: 8 x 3 cm, Ø dna: 9 cm (tab. I: 6).

Obr. 6: Bernolákovo-Triblavina, okr. Senec. Pôdorysy a profily obj. 16/2016 a obj. 16A, 16B a 16C/2016. Rozptyl kovových nálezov v priestore objektov (kresby a grafika: R. Čambal).

Abb. 6: Bernolákovo-Triblavina, Bez. Senec. Grundrisse und Profile der Objekte 16/2016 und 16A, 16B und 16C/2016. Streuung der Metallfunde im Raum der Objekte (Zeichnungen und Grafik: R. Čambal).

Obr. 7: Bernolákovo-Triblavina. Terénna situácia obj. 16/2016 a obj. 16A, 16B a 16C/2016 (foto: R. Čambal).

Abb. 7: Bernolákovo-Triblavina. Geländesituation des Objekts 16/2016 und der Objekte 16A, 16B und 16C/2016 (Foto: R. Čambal).

Objekt 11A/2016

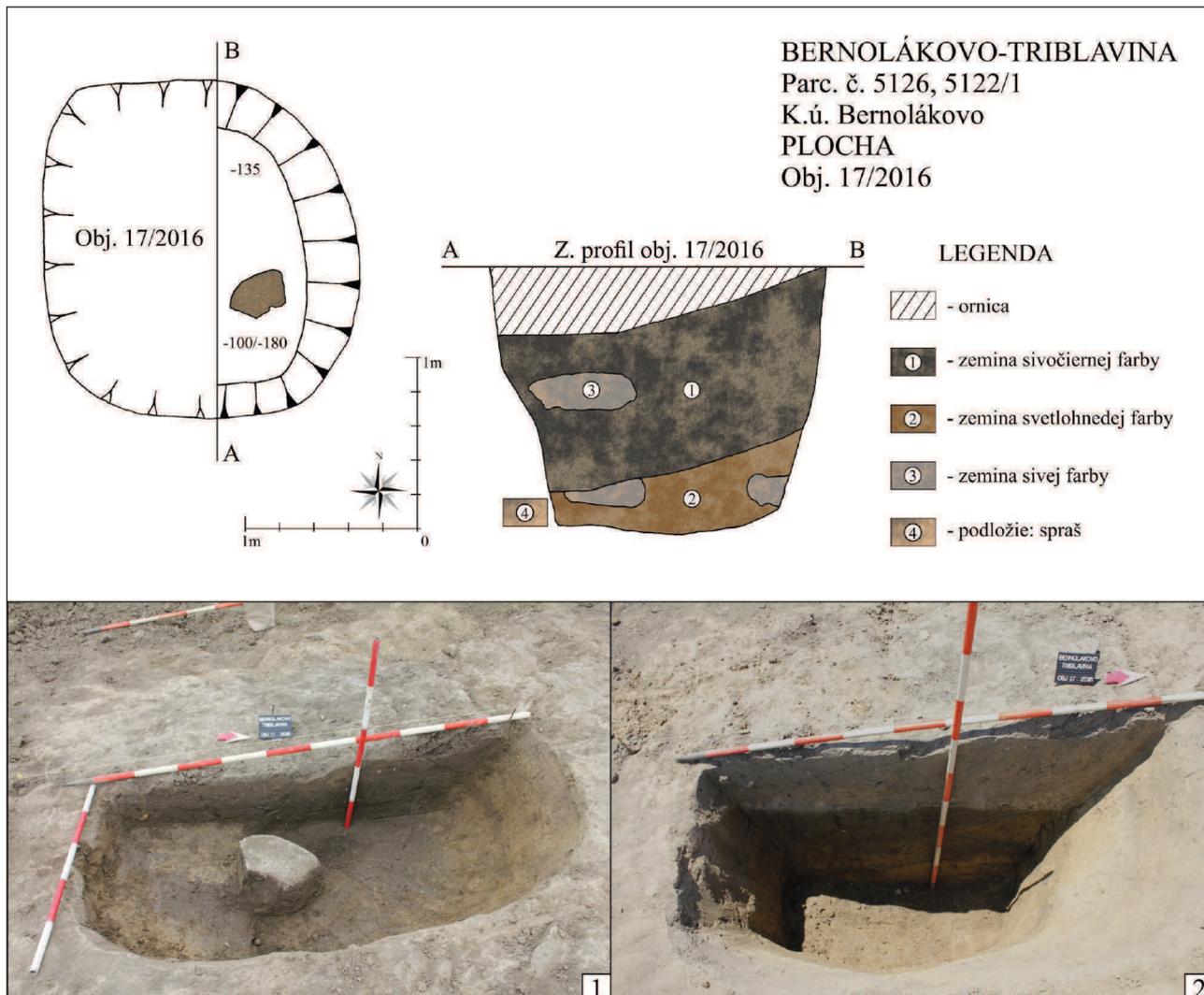
Okrajový črep zo situly vyrobenej na kruhu so zosilneným okrajom, zo zrnitého materiálu s prímiesou grafitu, sivej farby. Rozmery: 6,6 x 3,2 cm, Ø ústia: 35 cm (tab. II: 1).

Fragmenty z tela a okraja hrncovitej nádoby s nezosilneným mierne dovnútra vtiahnutým okrajom, oddeleným od tela hlbokým obvodovým žliabkom. Nádoba bola vyrobená v ruke bez pomoci hrnčiarskeho kruhu zo zrnitého materiálu tmavohnedej až čiernej farby. Povrch nádoby je drsný. Výzdoba povrchu nádoby pozostáva z poloblúkových takmer zvislých viacnásobných línií vo vrchnej časti, prechádzajúcich v spodnej časti nádoby do plytkých žliabkov. Rozmery: 22 x 14,3 cm, Ø ústia: 22 cm (tab. II: 2a, 2b).

Fragment okrajového črepu nádoby točenej na kruhu s von vyhnutým okrajom a odsadenými plecami. Materiál je jemnozrný, sivej farby. Rozmery: 7 x 2,6 cm, Ø ústia: 22 cm (tab. II: 3).

Fragment tela a dna situly zdobenej plošným zvislým pravidelným hrebeňovaním, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu. Na dne, v jeho strede je značka v podobe kruhu z plytkého žliabku (Ø kruhovej značky je: 4,5 cm). Materiál je jemnozrný, sivej farby. Rozmery: 13,2 x 10 cm, Ø dna: 11,5 cm (tab. II: 4a-4c).

Fragment dna misy točenej na kruhu z jemne zrnitého materiálu tmavohnedej až sivočiernej farby so strúhadlovito zdrsneným povrchom. Rozmery: 10,2 x 3,6 cm, Ø dna: 8 cm (tab. II: 5).

Obr. 8: Bernolákovo-Triblavina. Pôdorys a profil obj. 17/2016. Terénna situácia s nálezom časti žarnova v zásype objektu (1) a profil objektu (2) (kresby, grafika a foto: R. Čambal).

Abb. 8: Bernolákovo-Triblavina. Grundriss und Profil des Objekts 17/2016. Geländesituation mit dem Fund eines Mühlsteinbruchstückes in der Verfüllung des Objekts (1) und Profil des Objekts (2) (Zeichnungen, Grafik und Foto: R. Čambal).

Objekt 11B/2016

Bez nálezov

Objekt 15/2016

Črep z tela situly točenej na kruhu s povrchom zdobeným pravidelným zvislým hrebeňovaním. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 12,5 x 8,4 cm (tab. V: 1).

Črep z tela situly točenej na kruhu s povrchom zdobeným pravidelným zvislým hrebeňovaním. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 7,4 x 7,2 cm (tab. V: 2).

Črep z tela nádoby točenej na hrnčiarskom kruhu so strúhadlovito zdrsneným povrchom. Materiál je zrnitý, tmavohnedej farby. Rozmery: 7,2 x 4,7 cm (tab. V: 3).

Črep z tela nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu so strúhadlovito zdrsneným povrchom. Materiál je zrnitý, tmavohnedej farby. Rozmery: 6,1 x 9,2 cm (tab. V: 4).

Železná tyčinka obdĺžnikového prierezu, mierne zahnutá bližšie neurčiteľnej funkcie, značne korodovaná. Rozmery: 18,4 x 3,5 x 5 cm (tab. V: 5).

Objekt 16/2016

Železná spona s prehnutým lučíkom so širokým, pravdepodobne desaťnásobným násobným symetrickým vinutím a časťou zachovanej ihly. Spona je značne korodovaná. Rozmery: dĺžka: 8,6 cm, šírka vinutia: 3,4 cm (tab. III: 1).

Železný zákolník s telom štvorcového prierezu, smerom nadol so zužujúcim sa telom a plochou, mierne prehnutou rozšírenou hlavou obdĺžnikového prierezu. Rozmery: dĺžka: 7,1 cm (tab. III: 2).

Železný nožík so strechovito zalomeným chrbtom a krátkym trňom rukoväte. Rozmery: dĺžka: 9,4 cm, šírka: 3,5 cm (tab. III: 3).

Železný kosák so zaobleným chrbtom so zlomeným hrotom a do pravého uhla zalomeným trňom rukoväte. Špička kosáka je odlomená. Rozmery: dĺžka: 18,6 cm, šírka: 5,5 cm (tab. III: 4).

Fragment predmetu z bronzového plechu so zapracovaným okrajom. Ide o časť predmetu pôvodne kruhového tvaru, pravdepodobne zrkadla. Povrch je pokrytý zelenou koróziou. Rozmery: 3,4 x 2,1 cm, hrúbka plechu: 0,2 cm (tab. III: 5).

Železná svorka obdĺžnikového prierezu, dvojramenná, skorodovaná. Rozmery: dĺžka: 6,3 cm (tab. III: 6).

Železná svorka obdĺžnikového prierezu, dvojramenná, skorodovaná. Rozmery: dĺžka: 5,6 cm (tab. III: 7).

Črep z okraja esovito profilovanej misy so zosilneným von vyhnutým okrajom, vyrobenej v ruke bez pomoci hrnčiarkeho kruhu z jemnozrnného materiálu sivočiernej farby. Rozmery: 5,4 x 2,9 cm, Ø ústia: 19 cm (tab. III: 8).

Črep z okraja tenkostennej kónickej misy s dovnútra vtiiahnutým okrajom, vyrobenej na hrnčiarskom na kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Rozmery: 3,8 x 2,6 cm, Ø ústia: 26 cm (tab. III: 9).

Okrajový črep z kónickej pokrývky vytočenej na kruhu z jemnozrnného materiálu sivočiernej farby. Okraj je trojuholníkovito rozšírený, spodná okrajová lišta je odlomená. Rozmery: 6,6 x 3,4 cm, Ø okraja: 24 cm (tab. III: 10).

Črep z okraja kónickej misy točenej na kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Rozmery: 8 x 5,1 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. III: 11).

Fragment okraja a tela situlového hrnca s kyjovito formovaným okrajom, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu a telom zdobeným jemným zvislým hrebeňovaním. Materiál je jemne plavený, sivej farby. Rozmery: 7,8 x 6,4 cm, Ø ústia: 22 cm (tab. III: 12).

Črep z okraja vázovitej/súdkovitej nádoby so zosilneným okrajom, kónickým hrdlom a pomocou plastickej lišty odsadenými plecami. Nádoba bola točená na kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Rozmery: 10,4 x 6,1 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. III: 13).

Fragment z hornej časti tenkostenného pohára s mierne von vyhnutým lievikovito roztvoreným ústím a baňatou výduťou. Je vyrobený na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu hnedosivej farby. Rozmery: 4 x 3 cm, Ø ústia: 9,6 cm (tab. III: 14).

Fragment z okraja a hrdla fľaše s von vyhnutým okrajom a plasticou lištou na hrdle, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Rozmery: 5,8 x 3,1 cm, Ø ústia: 8 cm (tab. III: 15).

Črep z tela tenkostennej pravdepodobne vázovitej nádoby vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivej farby. Povrch je vyhladený, zdobený zväzkami 5 zvislých rýh, metopovito usporiadaných. Rozmery: 8 x 7,2 cm (tab. III: 16).

Dno tanierovitého cedidla vyrobeného na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Na dna je perforovaná časť nádoby, z vonkajšej strany obkolesená dvojicou vleštovaných obvodových kruhov. Rozmery: 12,1 x 10,2 cm, Ø dna: 9 cm (tab. III: 17a, 17b).

Okrajový črep z kónickej misy vyrobenej bez pomoci hrnčiarkeho kruhu zo zrnitého materiálu hnedej farby. Rozmery: 5,1 x 2,7 cm (tab. III: 18).

Fragment z hornej časti esovito profilovaného hrnca točeného na kruhu zo zrnitého materiálu sivohnedej farby. Povrch tela je so strúhadlovito zdrsneným povrchom, hrdlo a okraj sú vyhladené, od pliec odsadené. Rozmery: 7,8 x 6,4 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. III: 19).

Črep z okraja situlovitého hrnca vytočeného na kruhu so zosilneným zaguľateným okrajom z jemnozrnného materiálu. Rozmery: 9,4 x 2,6 cm, Ø ústia: 14 cm (tab. IV: 1).

Črep z okraja situly točenej na kruhu so zosilneným okrajom. Okraj je od tela oddelený žliabkom. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 8,8 x 2,6 cm, Ø ústia: 20 cm (tab. IV: 2).

Črep z okraja situly točenej na kruhu so zosilneným okrajom. Okraj je od tela oddelený žliabkom. Materiál je zrnitý s prímiesou grafitu, sivej farby. Rozmery: 5,4 x 3,2 cm, Ø ústia: 34 cm (tab. IV: 3).

Črep z okraja situly točenej na kruhu so zosilneným okrajom. Okraj je od tela oddelený žliabkom a plasticou obvodovou lištou. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 6,6 x 3,2 cm, Ø ústia: 22 cm (tab. IV: 4).

Fragment dna situly točenej na kruhu zo zrnitého materiálu sivej farby. Telo je pokryté pravidelným zvislým hrebeňovaním. Rozmery: 7 x 3,6 cm, Ø dna: 9 cm (tab. IV: 5).

Črep z okraja situly vytočenej na hrnčiarskom kruhu so zosilneným okrajom. Okraj je od tela oddelený žliabkom a plasticou lištou. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 11,2 x 6, Ø ústia: 46 cm (tab. IV: 6).

Fragment okraja a tela situly vyrobenej na kruhu so zosilneným okrajom a telom pokrytým pravidelným hrebeňovaním. Okraj je od tela oddelený dvojicou obvodových žliabkov a plasticou lištou medzi nimi. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 8 x 4,8 cm, 6,4 x 4,9 cm, Ø ústia: 26 cm (tab. IV: 7).

Črep z tela situly točenej na kruhu s povrchom zdobeným nepravidelným zvislým hrebeňovaním. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 7,5 x 5,4 cm (tab. IV: 8).

Objekt 16A/2016

Bez nálezov.

Objekt 16B/2016

Bez nálezov.

Objekt 16C/2016

Črep z okraja kónickej misy vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Rozmery: 5,3 x 3,4 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. IV: 9).

Črep z okraja kónickej misy vyrobenej v ruke bez pomoci hrnčiarskeho kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Okraj je mierne zosilnený, dnu vtiahnúty. Rozmery: 6 x 3,6 cm, Ø ústia: 20 cm (tab. IV: 10).

Črep z okraja situly točenej na kruhu so zosilneným okrajom. Okraj je od tela oddelený žliabkom. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 6,1 x 3 cm, Ø ústia: 18 cm (tab. IV: 11).

Okrajový črep z misy výraznej esovitej profilácie typu „Békásmegyer“, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Rozmery: 3,4 x 1,8 cm, Ø ústia: 20 cm (tab. IV: 12).

Fragment kruhového dna kalichovitej nôžky tenkostenného pohára, vyrobeného na hrnčiarskom kruhu z jemne plaveného materiálu hnedej farby. Povrch je starostlivo vyhladený. Rozmery: 4,8 x 0,8 cm, Ø dna: 8,5 cm (tab. IV: 13).

Črep z okraja tenkostennej vázovitej nádoby s výrazne esovito profilovaným, von vyhnúťm okrajom, kónickým hrdlom a odsadenými plecami. Nádoba bola vyrobená na hrnčiarskom kruhu z jemnozrnného materiálu sivohnedej farby. Na hrdle je výzdoba v podobe jednoduchej vleštovanej vlnovky. Rozmery: 10,6 x 4,1 cm, Ø ústia: 24 cm (tab. IV: 14).

Fragment okraja a tela veľkej kónickej misy, vyrobenej na hrnčiarskom kruhu zo zrnitého materiálu sivohnedej farby. Okraj a plecia s výduťou misy sú leštené, povrch tela je strúhadlovito zdrsený. Rozmery: 18,7 x 11,4 cm, Ø ústia: 36 cm (tab. IV: 15).

Objekt 17/2016

Okrajový črep väčšej situly vyrobenej na hrnčiarskom kruhu. Okraj je zosilnený, od pliec oddelený dvojicou obvodových žliabkov, medzi ktorými je horizontálna plastická lišta. Telo je zdobené pravidelným zvislým hrebeňovaním. Materiál je zrnitý, sivej farby. Rozmery: 11,8 x 8 cm, Ø ústia: 54 cm (tab. V: 6).

Fragment spodnej časti rotačného mlynu – žarnova (ležiaka) z granitu so stredovým kompletne prevrtaným otvorom. Povrch oboch strán je rovný, rovnako hrubý. Fragment je prepálený. Žarnov je vyrobený z malokarpatskej bratislavskej žuly. Rozmery: 38 x 24 cm, hrúbka: 7 cm, Ø stredového otvoru: 2,7 cm (tab. V: 7).

Fragment rotačného žarnova z granitu. Fragment je prepálený, vyrobený z malokarpatskej bratislavskej žuly. Rozmery: 15 x 24,5 cm, hrúbka: 8 cm (tab. V: 8).

Vyhodnotenie

Počas archeologického výskumu sa na južnom svahu, pomerne prudko sa zvažujúcom k rieke Čierna voda, preskúmali objekty prevažne výrobného charakteru z neskorej doby laténskej a zo včasného stredoveku. Ide najmä o pece s pracovnými priestormi, ktoré pravdepodobne slúžili na pečenie potravín a nachádzali sa z bezpečnostných dôvodov na okrajoch sídlisk. Všetky sú sústredené v línii dodržiavajúcej priebeh vrstevníc 130 až 132 m. n. m (obr. 2). Na základe toho predpokladáme, že minimálne v neskorej dobe laténskej, kde sú doložené pomerne rozsiahle predpecné jamy/pracovné priestory, išlo nie o samostatne zahĺbené objekty, ale skôr o upravenú terasu, ležiacu na vyššie spomenutých vrstevniciach. Podobne je tomu aj v prípade objektov z včasného stredoveku.

Medzi objektmi z neskorej doby laténskej sú najpočetnejšie zastúpené pece, z ktorých sa zachovali len hlinou vymazané dna s výraznými stopami prepálenia (obj. 11A/2016, 11B/2016 16/A-C/2016). K peciam priliehali väčšie, pomerne plytko zahĺbené objekty, ktoré interpretujeme ako ich pracovné priestory (obj. 10/2016 a 16/2016). Okrem objektov jednoznačne výrobného charakteru sa zistili aj dve sídliskové jamy (obj. 15/2016 a 17/2016), z ktorých obj. 15/2016 je taktiež pravdepodobne pokračovaním terasy.

Nálezový materiál v podobe typickej neskorolaténskej oppidálnej keramiky, hrncov s tzv. kyjovitým okrajom ako aj kovových predmetov (*Pieta/Zachar 1993; Čambal 2004; Čambal et al. 2016*), pochádzajúci z výplne objektov umožňuje ich datovanie do neskorej doby laténskej, jej záverečnej fázy, spadajúcej do obdobia stupňa LTD2, snáď oboch jeho fáz (LTD2a a LTD2b).

Zistené objekty z neskorej doby laténskej sú zastúpené prevažne objektmi výrobného charakteru – deštrukciami kupolových pecí používaných na tepelnú úpravu potravín a s nimi súvisiacimi pracovnými priestormi. Ojedinelým nálezom je sídlisková jama. Všetky sú sústredené v línii dodržiavajúcej priebeh vrstevníc 130 až 132 m. n. m (obr. 2). Na základe toho predpokladáme, že v neskorej dobe laténskej, z ktorej sú na lokalite k peciam doložené pomerne rozsiahle predpecné jamy, resp. upravené pracovné priestory, išlo nie o samostatne zahĺbené objekty ale skôr o terasu, upravenú do roviny, ležiacu na vyššie spomenutých vrstevniciach.

Podobné typy pecí sa našli v Bratislave, na polohe Palisády č. 29. Išlo o deštrukcie malých kupolových pecí označených ako obj. 1 – 6/03 (*Bartík/Bazovský/Turčan 2004*, 16, 17, 23, obr. 3). V ich prípade išlo pravdepodobne o pece na tepelnú úpravu – pečenie potravín. Ďalší podobný nález pochádza z Bratislavy – Hlavného námestia č. 8 v podobe obj. 9/96 (*Lesák/Musilová/Resutík 1998*, 108; *Resutík 2007*, 106-108, obr. 2). Podobne je z hľadiska funkcie možné interpretovať aj pece z Bernolákova. Takúto funkciu by na lokalite potvrdzovali aj mladšie, konštrukčne identické objekty z obdobia včasného stredoveku na lokalite (*Turčan 2017*, v tlači). V neďalekej Bratislave-Trnávke boli preskúmané sídliskové objekty z neskorej doby laténskej. Išlo o chatu dvojkolovej konštrukcie obj. 13/97, ktorej súčasťou boli tri piecky (obj. 1-3/97) takmer kruhového pôdorysu o priemere 110-120 cm a hĺbke 8-12 cm. Ich dná boli vydláždené laténskymi črepami. Objekty boli datované do LTD (*Ivan 1999*, 73, obr. 51: 1, 2). Na sídlisku v Gellérthegy-Tabán v Budapešti slúžili podobné piecky ako vykurovacie zariadenia interiérov obydli (*Bónis 1969*, 128, 134).

Na základe tvaru, veľkosti a spôsobu úpravy dna interpretujeme objekty z Bernolákova ako pece na tepelnú úpravu (pečenie) potravín. Túto interpretáciu naznačuje aj vyššie spomínaný nález zuhoľnateného obilia z bližšie nedatovaného obj. 13/2016, ako aj stopy po vymetaní popola v predpecných jamách prislúchajúcich k pieckam. Metalurgickú funkciu pecí vylučuje absencia stôp po spracovaní kovov v podobe kovového odpadu, trosky ako aj technickej keramiky. Datovanie preskúmaných objektov na lokalite spadá na základe typického keramického nálezového materiálu do neskorolaténskeho stupňa LTD2, snáď z časti do jeho mladšej fázy LTD2b.

Kovové predmety

Na lokalite sa našli kovové predmety len vo výplni objektu 16/2016. Išlo o niekoľko železných artefaktov vrátane železnej spony a fragmentu bronzového plechu. Predmety sa našli na jednom mieste (kosák, nožík, zákolník a svorka) čo naznačuje, že teoreticky môže ísť o depot (obr. 6; tab. III: 1-6). K dôležitým nálezom patrí aj železná spona, nájdená taktiež vo výplni obj. 16/2016, avšak nebola súčasťou pravdepodobného depotu.

Z objektu 16/2016 pochádza nález železnej spony so zachovaným pravdepodobne desaťnásobným vinutím (tab. III: 1). Spona je značne poškodená s chýbajúcou pätkou, nôžkou ako aj časťou ihly. Je problematické ju jednoznačne priradiť ku konkrétnemu typu spôn. Pravdepodobne ide o sponu stredolaténskej konštrukcie so širokým samostrelovým vinutím a asi s vonkajšou tetivou. Tieto typy sú datované do záveru LTC2 a do priebehu LTD1. Veľké spony so širokým samostrelovým vinutím, ktoré sa vyskytujú na Slovensku pomerne zriedkavo, sú rámcovo datované od LTC2 po LTD1 (*Pieta 2000*, 141). Malé exempláre so širokým samostrelovým vinutím sa často vyskytujú v nálezoch z Molpíra, aj keď v menších exemplároch (*Farkaš 2004*, 88, 89), ako aj v Trenčianskych Tepliaciach (*Pieta 2000*, 141). Spony so širokým vinutím sú datované do záveru LTC2 (*Gebhard 1991*, 21, 22).

K poľnohospodárskym nástrojom patrí železný kosák. Ide o typ malého kosáka s krátkym zužujúcim sa trňom rukoväte, ktorý je na konci zahnutý v 90 stupňovom uhle (tab. III: 4). Tento tvar patrí k typickým predstaviteľom strednej a neskorej doby laténskej, aké sa bežne vyskytujú v nálezoch strednej Európy (*Jacobi 1974*, 78; *Meduna 1980*, 130; *Pieta 2008*, 224-226, obr. 109; *Čížmář 2014*, 635).

Našla sa aj čepeľ malého noža so strechovito zalomeným chrbtom a krátkym trňom (tab. III: 3), ktorý je však bez bližšej vypovedacej hodnoty.

K relatívne častým nálezom patria súčasti voza. Objavujú sa predovšetkým na laténskych sídliskách predoppidálneho a oppidálneho obdobia. Zo Slovenska je známych viacero exemplárov predovšetkým z hromadných nálezov na hradisku Pohanská v Plaveckom Podhradí (*Pieta 2008*, obr. 115: 7, 9, 13; 116: 9). Poznáme niekoľko typických tvarov od jednoduchých až po exempláre zdobené plastickými bronzovými hlavicami. Nález z obj. 16/2016 patrí k najjednoduchším tvarom (tab. III: 2). Doteraz nebol priradený k žiadnemu typu v literatúre, venujúcej sa problematike vozov z doby laténskej (*Jacobi 1974*, 216-221, Abb. 53; *Schönfelder 2002*, 165-187).

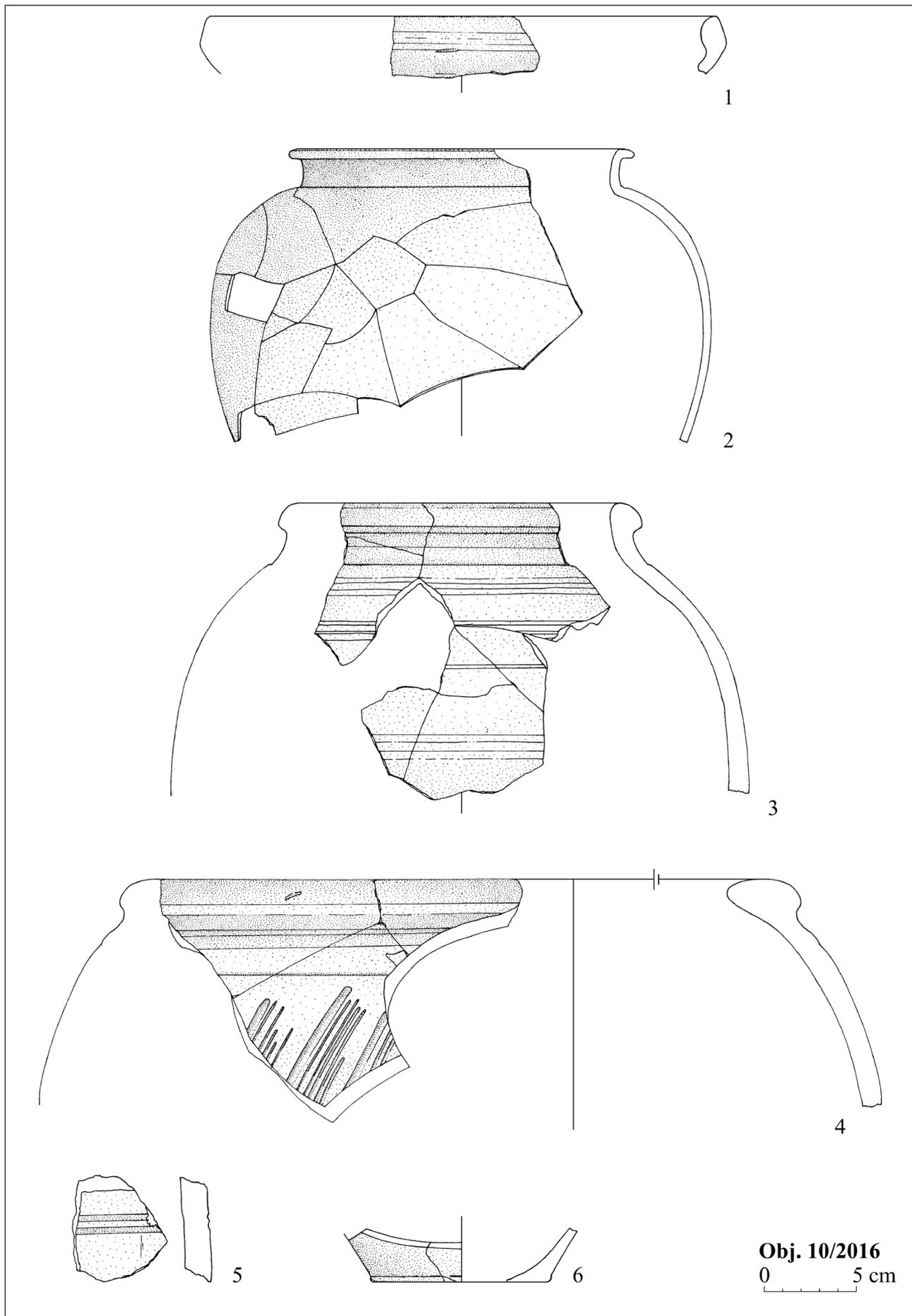
Medzi nálezmi z objektu 16/2016 sa vyskytli aj malé železné svorky-kramle (tab. III: 6, 7). Menšie tvary sa používali pri stolárskej činnosti a debnárstve. Ich využitie sa objavuje aj pri reparačných laténskej keramiky, predovšetkým sitúl (*Jacobi 1974*, 236; *Pieta 2008*, 86), čoho dokladom sú väčšinou prevrtnané otvory v stenách nádob a črepov.

Nálezy z farebných kovov sú zastúpené jedným fragmentom bronzového plechu. Predmet má opracovaný okraj s náznakom jeho kruhového tvaru (tab. III: 5). Nie je vylúčené, že ide o buď fragment zrkadla alebo terča neznámej funkcie. Predmet sa nachádzal vo vrchnej vrstve zásypu obj. 16C/2016 – predpecnej jamy (obr. 6).

Keramika vyrobená na hrnčiarskom kruhu

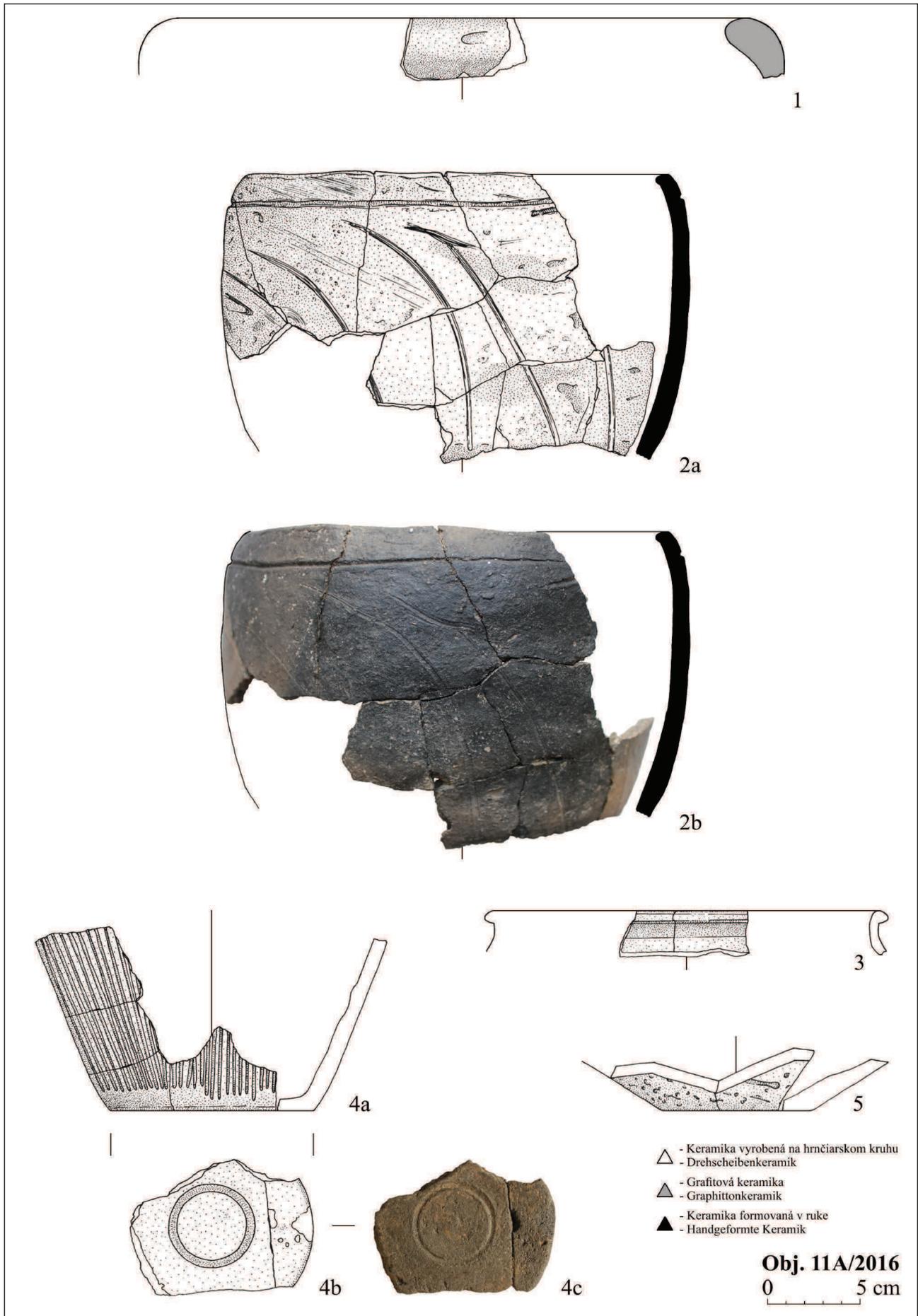
Na základe tvarov okrajových črepov nádob môžeme keramický materiál z lokality rozdeliť podľa základného triedenia L. Zachara na základe nálezov z Partizánskej ulice (*Zachar 1981*, 41 n.) a Panskej ulice č. 19-21 z Bratislavy (*Zachar/Rexa 1988*, 45 n.) ako aj z bratislavského hradného vrchu (*Čambal 2004*, 16 n.).

Najcharakteristickejším typom laténskej keramiky sú situly vyrobené s prímiesou grafitu alebo bez nej a telom pokrytým tzv. zvislým hrebeňovaním. Situly sú najfrekvencovanejším keramickým tvarom aj na sídlisku v Bernolákove. Vyskytli sa exempláre vyrobené na hrnčiarskom kruhu z hliny bez prímiesy grafitu, ako aj s grafitom v keramickom ceste. Situlovité hrnce točené na kruhu so zosilneným zaobleným ovaleným okrajom, nízkym hrdlom členeným plastickým

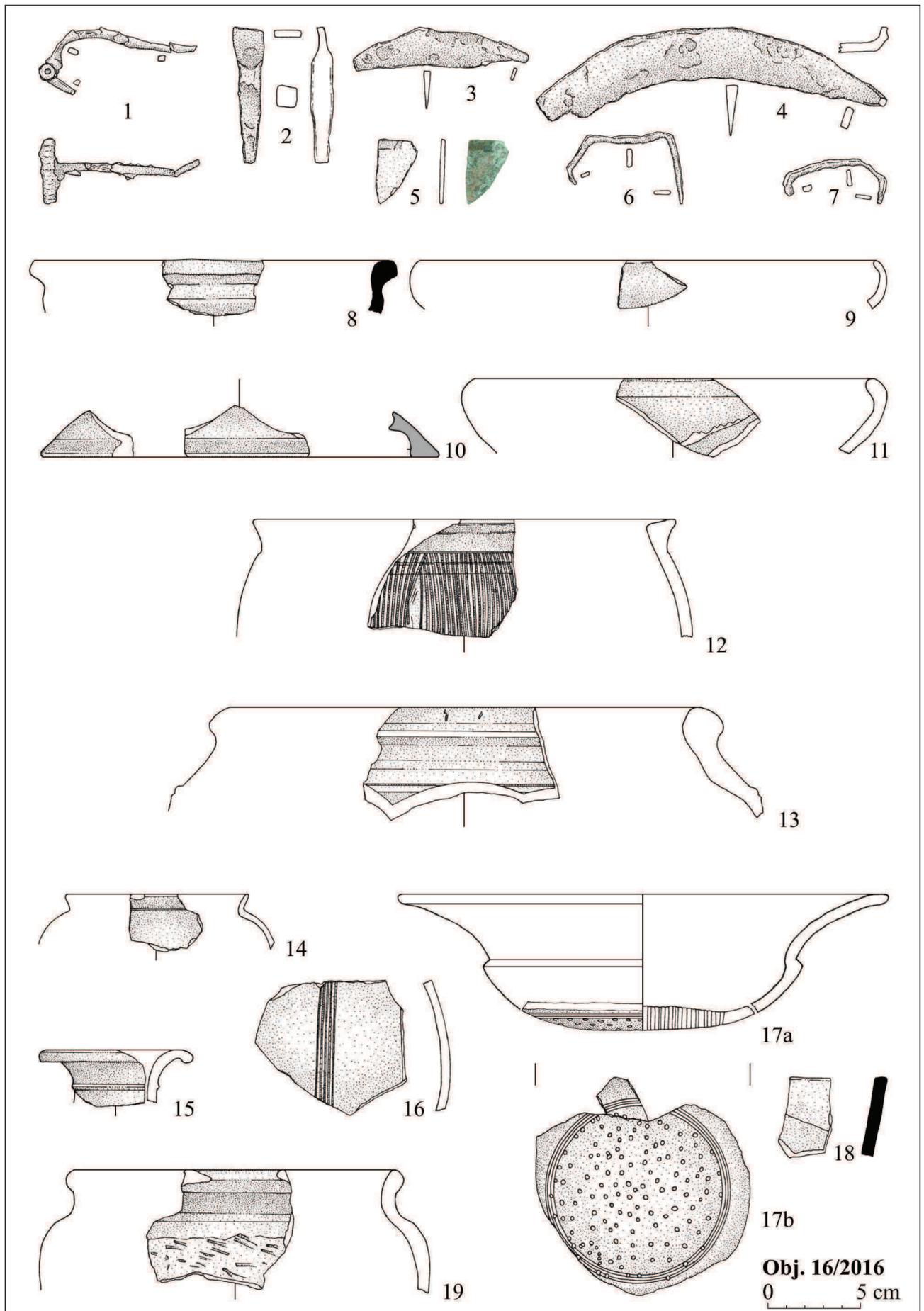
Tab. I: Bernolákovo-Triblavina. Výber nálezov z objektu 10/2016 (kresby: R. Čambal).

Taf. I: Bernolákovo-Triblavina. Fundauswahl vom Objekt 10/2016 (Zeichnungen: R. Čambal).

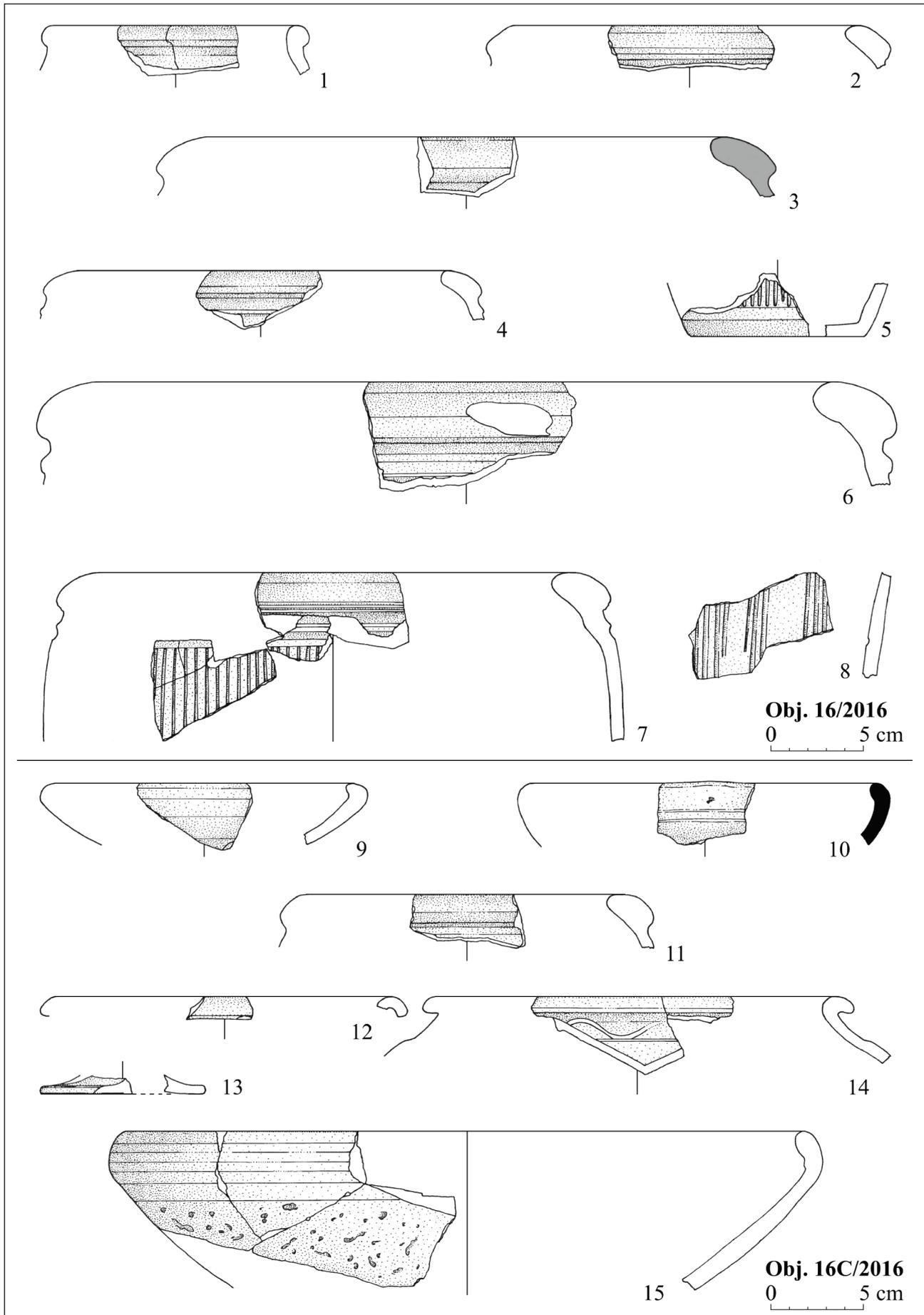
Tab. II: Bernolákovo-Triblavina.. Výber nálezov z objektu 11A/2016 (kresby a foto. R. Čambal).

Taf. II: Bernolákovo-Triblavina.. Fundauswahl vom Objekt 11A/2016 (Zeichnungen und Foto. R. Čambal).

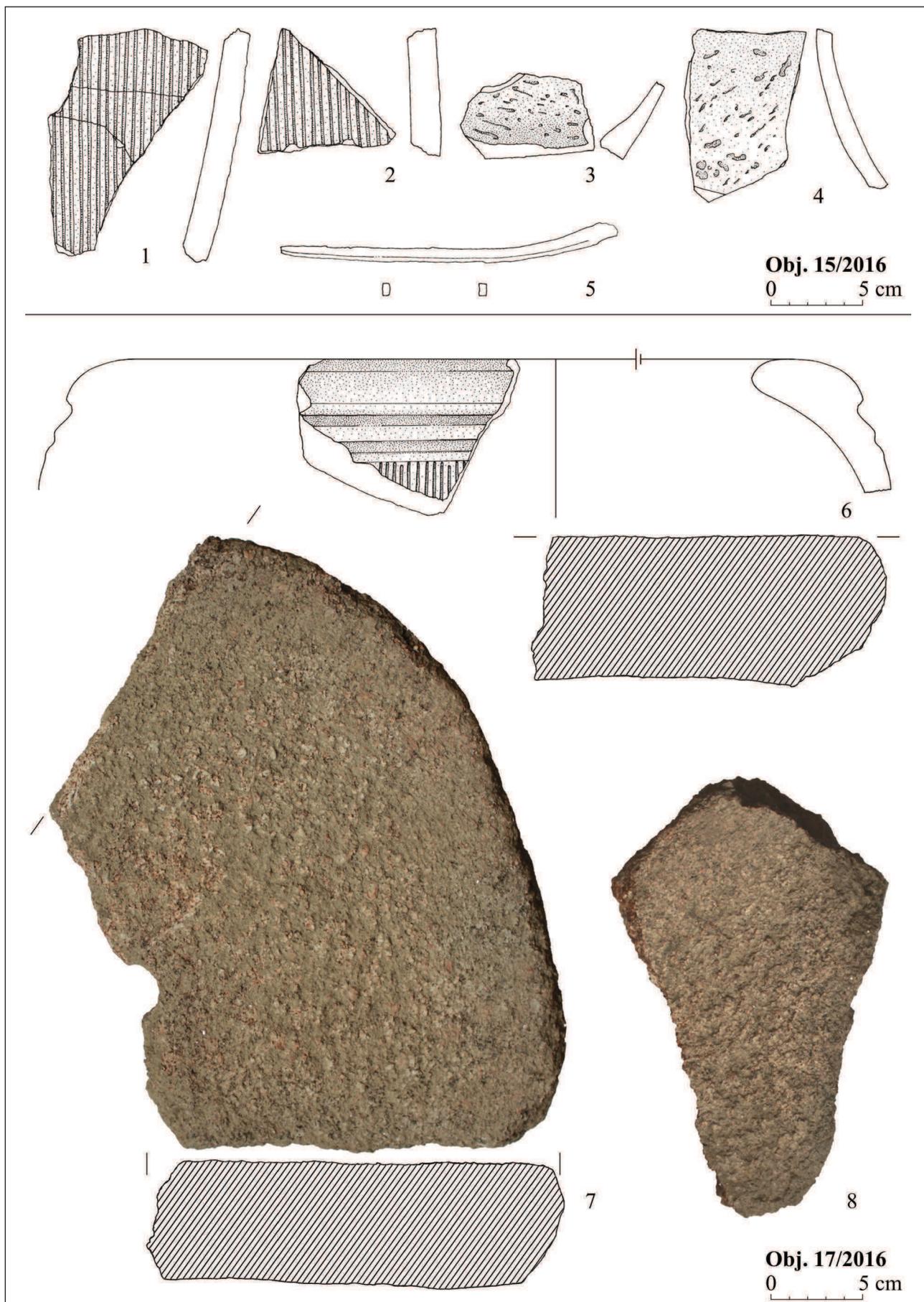
Tab. III: Bernolákovo-Triblavina. Výber nálezov z objektu 16/2016 (1-4, 6, 7: železo; 5 – bronz; kresby: R. Čambal).

Taf. III: Bernolákovo-Triblavina. Fundauswahl vom Objekt 16/2016 (1-4, 6, 7: Eisen; 5 – Bronze; Zeichnungen: R. Čambal).

Tab. IV: Bernolákovo-Triblavina. Výber nálezov z objektu 16/2016 (1-8) a obj. 16C/2016 (9-15) (kresby: R. Čambal).

Taf. IV: Bernolákovo-Triblavina. Fundauswahl vom Objekt 16/2016 (1-8) und Objekt 16C/2016 (9-15) (Zeichnungen: R. Čambal).

Tab. V: Bernolákovo-Triblavina. Výber nálezov z obj. 15/2016 (1-5 keramika; 5 – železo) a obj. 17/2016 (6 – keramika; 7-8 – žula) (kresby a foto: R. Čambal).

Taf. V: Bernolákovo-Triblavina. Fundauswahl vom Objekt 15/2016 (1-5 Keramik; 5 – Eisen) und Objekt 17/2016 (6 – Keramik; 7-8 – Granit) (Zeichnungen und Foto: R. Čambal).

prstencom, opatrené zvislým hrebeňovaním (vlešťovaným, jemným, hrubým) ako aj bez neho. Patria do skupiny I/1a. Vyskytli sa vo všetkých preskúmaných objektoch vo forme okrajov, črepov z tiel a dien nádob (tab. I: 4; II: 1, 4a-4c; IV: 2-8; 11; V: 1, 2, 6). K situlám patrí aj tvar so zaguľateným okrajom bez obvodových žliabkov a lišty na podhrdlí (tab. IV: 1).

K typickým neskorolátenským tvarom laténskej keramiky patria aj esovito profilované hrnce. Sú charakteristické von vyhnutým zaobleným okrajom a odsadenými plecami. Povrch okraja a hrdla je vyhladený. Telo nádoby je pokryté tzv. strúhadlovitým zdrsnením (tab. III: 19). Ide o tvar, ktorý sa vyskytuje relatívne často v materiálnej náplni bratislavského oppida a jeho najväčší výskyt je v oppidálnom prostredí Čiech.

Dôležitým nálezom z lokality je tvar sitúl s kyjovito zosilneným okrajom. Tie sú typické pre neskorú dobu laténsku v priestore bratislavského oppida a jeho zázemia na JZ Slovensku, v Dolnom Rakúsku a Rakúskom Štajersku. Bývajú vyrobené v ruke bez pomoci hrnčiarskeho kruhu, obtáčané resp. točené na kruhu alebo s povrchovou úpravou zvislým pravidelným hrebeňovaním. Patria do skupiny I/2. Na lokalite sa vyskytol jeden exemplár tohto typu nádoby, vyrobený na hrnčiarskom kruhu (tab. III: 12). V materiálnej náplni nálezov z bratislavského oppida patria do stupňa LTD2 (*Zachar 1981*, 41; *Zachar 1982*, 42; *Zachar/Rexa 1988*, 64, 66; *Čambal et al. 2014*, 63-77; *Čambal et al. 2016*, 147-169; *Vrtel et al. 2014*, 59, 60).

Dvojkónické hrnce so zosilneným, von vyhnutým hrdlom a kónickým telom patria do skupiny I/7. Hrnce sú točené na kruhu z materiálu rôznej zrnitosti, najčastejšie z jemnozrnnej alebo jemne plavenej hliny a kvalitnej úpravy povrchu hladením. Tvarová škála okrajov je v tomto prípade pomerne variabilná od von vyhnutých, previsnutých okrajov, zosilnených zaguľatených, smerom von zahrotených. Na hrdlách, prípadne pleciach tohto typu nádob sa často vyskytuje plastický obvodový prstenec a aj vlešťovaná výzdoba v podobe jednoduchej vlnovky alebo vleštených širokých pásiokoch na hrdle nádoby. Medzi nálezmi sa vyskytli dve súdkovité nádoby, patriace do tejto skupiny. Jedna je hrubostenná so zosilneným okrajom a kónickým hrdlom (tab. III: 13) a druhá je tenkostenná s von vyhnutým okrajom a hrdlom zdobeným vlešťovanou vlnovkou (tab. IV: 14).

K zriedkavejším tvarom na laténskyh sídliskách mimo bratislavského oppida sú nálezy fliaš zo skupiny II. Flaše s oblúkovito von prehnutým okrajom a úzkym hrdlom a vajcovitým, ovoidným alebo dvojkónickým telom patria do skupiny II/3. Nádoby sú vyhotovené točením na kruhu z jemne plavenej hliny sivej farby (tab. III: 15).

Súdkovité nádoby s odsadeným hrdlom a von vyhnutým okrajom, točené na kruhu z jemne plavenej hliny tmavosivých, prípadne hnedých odtieňov s kvalitnou úpravou povrchu hladením a leštením patria do skupiny III. V tomto prípade ide o variant III/3. Tento typ nádoby je tenkostenný a často stál na kalichovitých nôžkach. Tieto nádoby patria ku kvalitnej stolovej keramike. Veľkosť súdkovitých nádob je do značnej miery variabilná, pohybuje sa od veľkých nádob s objemom niekoľkých litrov až po poháre (tab. I: 2). K súdkovitým nádobám patrí aj fragment tela a okraja vázovitej nádoby točenej na kruhu. Okraj je zosilnený, smerom von zahrotený, hrdlo je od pliec odsadené. Na tele fragmentu sú vlešťované obvodové línie (tab. I: 3).

K stolovej keramike patria aj poháre skupiny IV. V tomto prípade ide o variant IV/3. Sú to kalichovité poháre so súdkovitým telom, odsadeným a mierne roztvoreným hrdlom, točené na kruhu z jemne plavenej hliny a s kvalitnou úpravou povrchu hladením a leštením. Ich dno bolo vyformované do tvaru kalichovitej nôžky (tab. III: 14; IV: 13).

Misy rôznych tvarov sú spolu so situlovitými hrncami najfrekvencovanejším keramickým tvarom na lokalite. Vyskytli sa exempláre vyrobené na hrnčiarskom kruhu ako aj formované v ruke bez jeho pomoci. K tvarom patria tri základné typy podľa profilácie stien. Ide o kónické misy s dovnútra vťahnutým okrajom, esovito profilované misy a ostro profilované misy typu Békasmegyer.

Misy kónického tvaru s dovnútra vťahnutým okrajom, točené na kruhu z materiálu rôznej zrnitosti a farby patria do skupiny V, k jej variantu V/2. V prípade tohto typu mís bol bez ohľadu na veľkosť používaný materiál rôznej zrnitosti. Vyskytujú sa veľké aj malé misy z jemne plavenej hliny, ako aj z pomerne hrubozrnitého materiálu. Na základe veľkosti bolo možné misy rozdeliť na veľké, stredne veľké misy a misky malých tvarov (tab. I: 1; III: 9, 11; IV: 9, 15). K nim patrí aj dno misy so strúhadlovito zdrsneným povrchom (tab. II: 5).

Dvojkónické misy s polguľovitým alebo guľovitým telom skupiny V/3, so zaobleným, odsadeným hrdlom a von vyhnutým okrajom, točené na kruhu z jemne plavenej hliny svetlohnedých a sivých odtieňov sa na lokalite vyskytli v jednom exempláre (tab. II: 3).

K typickým neskorolátenským tvarom v materiálnej náplni bratislavského oppida ako aj ďalších centrálnych sídlisk v stredodunajskom priestore zo stupňa LTD2 patria ostro esovito profilované misy s oblúkovito von prehnutým odsadeným hrdlom esovitej profilácie. Bývajú označované ako typ „Békasmegyer“ a patria do skupiny V/4. Sú vyrobené točené na kruhu zásadne z kvalitnej, jemne plavenej hliny svetlosivých a svetlohnedých odtieňov, v jednom prípade oranžovej farby. Povrch mís bol starostlivo vyhladený, na dne bola spravidla vypuklina – omfalos. Z lokality pochádza jeden fragment okraja tohto tvaru misy (tab. IV: 12).

Kónické pokrývky s odsadeným ústím väčších rozmerov, točené na kruhu z jemne plavenej hliny svetlohnedej a tmavosivej farby patria k typickým nálezom v materiálnej náplni bratislavského oppida a patria do skupiny VIII. Tento typ pokrývok sa pravdepodobne používal na viaceré typy hrncov alebo súdkovitých nádob malých a stredne veľkých rozmerov. Jeden fragment pokrývky typu VIII/c sa našiel v obj. 16A/2016 (tab. III: 10).

K ojedinelým tvarom v rámci materiálnej náplne neskorej doby laténskej patrí tanierovité cedidlo s takmer vodorovne von vyhnutým okrajom a plochým polguľovitým telom s otvormi na jeho dne. Nad otvormi usporiadanými do kruhu sú dva vlešťované obvodové žliabky. Niekedy má vonkajšia stena nádoby pod ústím vlešťovanú výzdobu v podobe horizontálnych pásikov a vlnoviek. Cedidlá tohto typu mohli byť vďaka širokému von vyhnutému okraju priamo nasadzované na hrncovité nádoby menších rozmerov a patria do skupiny IX. Jeden exemplár variantu IX/1 sa našiel v obj. 16/2016 (tab. III: 17a, 17b) – deštrukcii hlinenej kupoly piecky. Analogické nálezy pochádzajú z nálezísk v priestore bratislavského oppida – z Panskej ulice 19-21 (*Zachar/Rexa 1988*, 50, Abb. 17: 11; 19: 9) a z Hurbanovho námestia (*Pieta/Zachar 1993*, obr. 92: 2). Podobný tvar sa našiel aj na Uršulínskej ulici – Františkánskej záhrade (*Vrtel 2012*, 170, obr. 249).

Okrem okrajov sa v nálezoch vyskytovali aj typické črepy z laténskych nádob. Ide o fragmenty rôznych typov, ktoré sú na povrchu zdobené obvodovými žliabkami (tab. I: 5), ako aj črep z tela tenkostennej nádoby, ktorej povrch je zdobený zväzkom piatich tenkých rýh (tab. III: 16). Vyskytlo sa aj dno z fľaše (tab. I: 6).

Keramika vyrobená bez pomoci hrnčiarskeho kruhu

Na lokalite sa vyskytlo aj niekoľko keramických fragmentov nádob, vymodelovaných v ruke bez pomoci hrnčiarskeho kruhu. Išlo o základné tvary nádob v podobe misy s esovitou profiláciou, misy s dovnútra vťahnutým okrajom, kónickej misy a súdkovitý hrniec.

K bežným a častým nálezom na stredo a neskorolátenských náleziskách patria aj misy s esovitou profiláciou. Najčastejšie sú vyrobené na hrnčiarskom kruhu. Z obj. 16/2016 pochádza jeden fragment tohto typu misy s von vyhnutým okrajom, mierne kvadraticky formovaným, ktorý je vyrobený v ruke bez pomoci kruhu (tab. III: 8).

Misy kónického tvaru s dovnútra vťahnutým okrajom sú na lokalite okrem exemplárov vyrobených na hrnčiarskom kruhu zastúpené aj jedným kusom vyrobeným voľne v ruke bez pomoci hrnčiarskeho kruhu (tab. IV: 10).

Kónická misa sa na lokalite vyskytla len v jednom exempláre. Bola vyrobená bez pomoci hrnčiarskeho kruhu (tab. III: 18).

Najdôležitejším a pravdepodobne aj chronologicky najmladším tvarom úžitkovej keramiky je takmer kompletne zachovaný hrniec súdkovitého tvaru s povrchom tela zdobeným riedkymi, takmer zvislými žliabkami, vo vrchnej časti pliec zaoblenými (tab. II: 2a, 2b). Ide o tvar, ktorý je označovaný ako úpadková keramika záverečnej fázy neskorolátenského osídlenia tohto regiónu. Analogické tvary sa našli na hrade Devín (*Plachá/Hlavicová 1980; Pieta 2008*, obr. 87: 1, 5, 12, 13). Vzhľadom na fakt, že nádoba je vyrobená z relatívne hrubozrnného materiálu, ako aj celkovou úpravou povrchu, je diametrálne odlišná od miestnej neskorolátenskej keramiky. Preto nie je vylúčené, že pôvod tejto keramiky môžeme hľadať aj v oblasti púchovskej kultúry, kde sa podobné tvary keramiky taktiež objavujú na lokalitách v Prosnom, Liptovskej Mare či Podturni-Bašte a patria do stupňa LTD2, kde sa vyskytujú v sprievode spôn Almgren 18 (*Pieta 1982*, 87, 88, Taf. XXXIX: 12; XLIV: 1, 5, 8, 11; XLVII: 11). Vylúčiť však nemôžeme ani vplyvy z prostredia polabských Germánov alebo z przeworskej kultúry. Aktuálne sú podobné tvary nádob doložené aj na lokalite Čurug v severnej časti Srbska.³ V každom prípade však ide aspoň podľa tradičného datovania materiálnej kultúry JZ Slovenska o tvar, patriaci k tzv. úpadkovej neskorolátenskej keramike závere laténskeho osídlenia z obdobia pred zlomom letopočtov, t.j. do mladšej fázy LTD2 (LTD2b).

Značka na dne nádoby

Zriedkavým nálezom je značka na dne situly, vyrobenej z hliny bez prímеси grafitu. Značka má tvar kruhu, vytvoreného pomocou plytkého žliabku (tab. II: 4a-4c). Našla sa vo výplni obj. 11A/2016. Na základe typologického členenia značiek ju môžeme priradiť k podtypu Kappel 5 (*Kappel 1969*, 116, Abb. 52, Taf. 26: 705). Značky na dnách nádob sú previazané v zásade iba s grafitovými situlami a ich produkcia má pevné väzby na oblasť Čiech, resp. Moravy. Predpokladá sa, že ide o značky jednotlivých výrobných centier alebo dielni s produkciou tohto typu nádob (*Hlava 2008*, 216). Relatívne vysoký počet nálezov na dnách sitúl je v priestore Moravy, jednak v oppidálnom prostredí, ako aj na nížinných sídliskách (*Čižmář/Meduna 1985*, Abb. 9; *Hlava 2008*). Jedným z produkčných centier grafitovej keramiky označených značkami na dnách bolo aj Staré Hradisko, kde sa vyrábali grafitové situly s odlišnými značkami typov 6a, 6b, 9 a 11 (*Čižmář/Meduna 1985*, Abb. 4; 6; *Hlava 2008*, 216). V Miloviciach na južnej Morave boli preskúmané pozostatky dielne aj s nálezom značky typu 7 (*Hlava 2008*, 216). Je pravdepodobné, že sa takto značené dna nádob sa začínajú objavovať v závere LTC2, ale ich najväčší výskyt je v priebehu stupňa LTD1 (*Kappel 1969*, 117; *Čižmář/Meduna 1985*, 93-94). V priestore JZ Slovenska je výskyt značiek na dnách nádob nízky. Našli sa na sídlisku v Kútoch-Čepangáte (*Zachar 1976*, 31 nn., obr. 4: 6,7; 1977) a niekoľko exemplárov pochádza aj z bratislavského oppida (*Pieta/Zachar 1993*, obr. 88: 2, 4, 5; *Čambal/Kovár/Hanuš 2012*, 122, tab. III: 1b; IV:3b, 4b). V nálezoch z priestoru bratislavského oppida poznáme nateraz 14 typov značiek na dnách nádob (*Vrtel 2012*, 170). Na základe sprievodných keramických tvarov, predovšetkým v podobe v ruke formovaného súdkovitého hrnca, patriaceho k tzv. neskorolátenskej „úpadkovej“ keramike z objektu 11A/2016 patrí, resp. bola situla so značkou na dne používaná aj počas mladšej fázy neskorolátenského stupňa LTD2 (LTD2b).

³ Za informáciu autori ďakujú prof. M. Guštinovi. Nálezy z lokality Čurug boli prezentované na konferencii „Absolute und relative Chronologie der spätem Latènezeit im mittleren Donaauraum“ konanej na Magdalensbergu v dňoch 12.-13.júna 2017.

Žarnov

K nálezom patria aj dva fragmenty kamenného žarnova. V jednom prípade ide o ležiak, t.j. spodnej časti rotačného mlyna (tab. V: 7). Je vyrobený z bratislavskej malokarpatskej žuly (granitu),⁴ podobne ako aj druhý fragment (tab. V: 8). Bol nájdený v obj. 17/2016. Patrí k typu ležiaka s kompletne prevrtaným otvorom pre os v jeho strede. Hrúbka ležiaka je rovnaká po celej ploche. Podľa triedenia J. Waldhausera je možné priradiť ho k typu L6 (Waldhauser 1981, obr. 14). Najväčší výskyt žarnovov je doložený v priestore Čiech od LTC1, predovšetkým ale v LTC2-LTD1 (Waldhauser 1981, tab. 4). Na Morave sú zastúpené od záveru LTC a predovšetkým v LTD1 (Čižmář/Leichmann 2007, 113). Niekoľko nálezov je aj z Plaveckého Podhradia-Pohanskej (Paulík 1976, 170-171, tab. LV: 1-5; LVI: 1-4). Z priestoru bratislavského oppida pochádzajú nálezy žarnovov z viacerých polôh. Sú vyrobené z proxenického bazaltu, pieskovca, arkózy a žuly (Vrtel 2012, 176).

Záver

Preskúmaná časť sídliska v Bernolákove, v polohe Triblavina, dopĺňa celkový obraz osídlenia tohto mikroregiónu v juhovýchodnom predpolí Bratislavy resp. bratislavského oppida v neskoršej dobe laténskej (Čambal 2011, 109, 110, obr. 8). Oblasť je pomerne husto osídlená v LTC2 a predovšetkým v LTD2, čoho dokladom sú výrazné a chronologicky citlivé kovové nálezy v podobe neskorolátenských spôn typov Alèsia, Jezerine, Almgren 18, Almgren 238 ako aj stredo- a neskorolátenske mince, získané z povrchových zberov v katastroch Chorvátskeho Grobu, Slovenského Grobu a Bernolákova koncentrované v povodí Čiernej vody (Pieta 2008, 81).

Zachytená a preskúmaná časť sídliska tvorí s najväčšou pravdepodobnosťou okrajovú zónu osady, v ktorej sa sústreďovala remeselnícka (potravínárska) výroba. Jej dokladom sú pece na tepelnú úpravu potravín, pri ktorých bol manipulačný a pracovný priestor dosiahnutý úpravou terénu do podoby terasy, zasekanej do mierneho južného svahu. Pece sú z logických bezpečnostných dôvodov situované na periférii sídliska, ako aj z dôvodu blízkeho vodného zdroja v podobe riečky Čierna voda. Datovanie objektov spadá do neskorolátenskeho obdobia stupňa LTD2, snáď jeho staršej fázy LTD2a ako aj mladšej fázy LTD2b.

LITERATÚRA

Bartík 2011 – J. Bartík: Objekt č. 9 v Chorvátskom Grobe. Príspevok ku kovolejárstvu stredodunajskej mohylovej kultúry na Slovensku. Zborník SNM. 105, Arch. 21, 2011, 47-60.

Bartík/Bazovský/Turčan 2004 – J. Bartík/I. Bazovský/V. Turčan: Záchranný archeologický výskum na ulici Palisády 29 v Bratislave. Zbor. MMB 16, 2004, 15-34.

Bazovský 2012 – I. Bazovský: Kostrový hrob z prelomu staršej a mladšej doby železnej z Bernolákova. Zborník SNM. 106, Arch. 22, 2012, 79-85.

Bazovský/Čambal 2012 – I. Bazovský/R. Čambal: Širšie zázemie bratislavského oppida. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (eds.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 185-189.

Bazovský/Čambal/Gregor 2008 – I. Bazovský/R. Čambal/M. Gregor: Výrobné objekty z neskoršej doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna Voda. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová (edd): Barbarská sídlišť. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výskumů. Archeologie barbarů 2007, Brno 2008, 495-516.

Bónis 1969 – E. B. Bónis: Die späteltische Siedlung Gellérthegey - Tabán in Budapest. Budapest 1969.

Březinová/Daňová/Ölvecký 2016 – G. Březinová/K. Daňová/R. Ölvecký: Archeologický výskum na Dialnici D1 križovatka Triblavina. In: Informátor SAS pri SAV, 2016, roč. XXVII, č. 1, s. 28.

Čambal 2004 – R. Čambal: Bratislavský hradný vrch – akropola neskorolátenskeho oppida. Zbor. SNM. Arch., Supplementum 1, Bratislava 2004.

Čambal 2011 – R. Čambal: Sídliskové objekty zo strednej a neskoršej doby laténskej v Slovenskom Grobe. In: Zbor. SNM 105, Arch. 21, 2011, 83-114.

Čambal/Kovár/Hanuš 2012 – R. Čambal/B. Kovár/M. Hanuš: Typológia neskorolátenskej keramiky Bratislavy – Vydrice. Predbežné výsledky. In: G. Březinová/V. Varsik (eds.): Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu. Nitra 2012, 117-136.

Čambal et al. 2014 – R. Čambal/M. Gregor/I. Bazovský/G. Březinová/B. Kovár/M. Karwowski: Problematika hrncov s tzv. kyjovitým okrajom zo záveru neskoršej doby laténskej v stredodunajskom priestore. In: B. Komoróczy (ed.): Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011), Brno 2014, s. 63-77.

Čambal et al. 2016 – R. Čambal/M. Gregor/I. Bazovský/G. Březinová/B. Kovár/M. Karwowski: The Pottery with Thickened Club Rim at the End of the Late La Tène Period in the Middle Danube Region (Mineralogical and Petrographic Characteristics. In: Karwowski, M./Ramsel, P. C. (Eds.): Boii – Taurisci. Proceeding of the International Seminar. Oberle-

⁴ Materiál určil Mgr. M. Gregor, PhD.

is-Klement, June 14th -15th 2012. MPK, Band 85, Wien 2016, 147-169.

Čižmář 2014 – I. Čižmář: Hortfunde von Eisengegenständen aus dem Burgwall „Modla“ bei Buchlovice (Bez. Uherské Hradiště). In: J. Čižmářová/N. Venclová/G. Březinová (ed.): Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Brno 2014, 627-639.

Čižmář/Leichmann 2007 – M. Čižmář/J. Leichmann: Pozdně laténské žernovy na Moravě. Pam. Arch. 108, 2007, 109-128.

Čižmář/Meduna 1985 – M. Čižmář/J. Meduna: Bodenzeichen auf latènezeitlicher Keramik in Mähren. Pam. Arch. 76/1, 1985, 87-100.

Daňová 2017 – K. Daňová: Predbežné výsledky výskumu halštatskej osady v Bernolákove. In: Studia Historica Nitriensia 21, Supplementum. Sedem decénií Petra Romsauera, Nitra 2017, 357-370.

Farkaš 2004 – Z. Farkaš: Spony z doby laténskej z opevnenej polohy Molpír pri Smoleniciach. Zborník SNM 98, Arch. 14, Bratislava 2004, 67-94.

Farkaš/Nagy 2006 – Z. Farkaš/P. Nagy: Osídlenie z doby laténskej v Chorvátskom Grobe. AVANS v roku 2004, Nitra 2006, 72-73.

Farkaš/Nagy/Gregor 2006 – Z. Farkaš/P. Nagy/M. Gregor: Sídlikové objekty z doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna voda. In: Zbor. SNM. 100, Arch. 16, 2006, 161-186.

Gebhard 1991 – R. Gebhard: Die Fibeln aus dem Oppidum von Manching. Die Ausgrabungen in Manching. Band 14, Stuttgart 1991.

Hlava 2008 – M. Hlava: Grafit v době laténské na Moravě. Pam. Arch. 99. 2008, 189-258.

Hraško et al. 1980 – J. Hraško/V. Linkeš/B. Šurina 1980: Pôdne typy. In: Atlas Slovenskej socialistickej republiky. Bratislava 1980.

Hraško et al. 1993 – J. Hraško/V. Linkeš/R. Šály/B. Šurina: Pôdna mapa Slovenska (1: 400000). Výskumný ústav pôdnej pôrodnosti. Bratislava 1993.

Ivan 1999 – P. Ivan: Záchranný výskum na trase výstavby diaľnice v Bratislave. AVANS v roku 1997, Nitra 1999, 73-76.

Jacobi 1974 – G. Jacobi: Werkzeug und Gerät aus dem Oppidum von Manching. Die Ausgrabungen in Manching. Band 5, Stuttgart 1974.

Kappel 1969 – I. Kappel: Die Graphittonkeramik von Manching. Wiesbaden 1969.

König/Šuteková 2005 – T. König/J. Šuteková: Nové nálezy z Bernolákova, poloha Panské lúky. In: Zbor. SNM. 99, Arch. 15, 2005, s. 225-234.

Kraskovská 1962 – L. Kraskovská: Pohrebisko v Bernolákove, Slov. Arch. 10, 1962, 425-476.

Kuzma/Hrnčiarik 2004 – I. Kuzma/E. Hrnčiarik: Výskum na stavbe hypermarketu TESCO na Zlatých Pieskoch v Bratislave. In: AVANS 2003, Nitra 2004, 116-121.

Kuzma 2012 – I. Kuzma: nálezy z laténskeho obdobia na Zlatých pieskoch. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (eds.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 189-190.

Lesák/Musilová/Resutík 1998 – B. Lesák/M. Musilová/B. Resutík: Archeologické výskumy v štátnej pamiatkovej rezervácii Bratislava. In: AVANS v roku 1996, Nitra 1998, 106-110.

Meduna 1980 – J. Meduna: Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha 1980.

Paulík 1976 – J. Paulík: Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Martin 1976.

Pieta 1982 – K. Pieta: Die Púchov-kultur. Nitra 1982.

Pieta 2000 – K. Pieta: Latènezeitlicher Burgwall und Opferplatz (?) in Trenčianske Teplice. In: J. Bouzek/H. Friesinger/K. Pieta/B. Komoróczy (Hrsg.): Gentes, Reges und Rom. Auseinandersetzung, Anerkennung, Anpassung. Festschrift J. Tejral. Brno 2000, 129-153.

Pieta 2008 – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia, Tomus XI, Nitra 2008.

Pieta/Zachar 1993 – K. Pieta/L. Zachar: Neskoroláténske oppidum v historickom jadre mesta. In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 148-209.

Plachá/Hlavicová 1980 – V. Plachá/J. Hlavicová: Výsledky archeologického výskumu na hrade Devín. In: AVANS v roku 1978, Nitra 1980, 223-225.

Resutík 2007 – B. Resutík: Východné suburbium bratislavského oppida – archeologický výskum na Hlavnom námestí 8. Zbor. SNM. 101, Arch. 17, 97-120.

Schönfelder 2002 – M. Schönfelder: Das spätkeltische Wagengrab von Boé (Dép-Lot-Et-Garonne). Studien zu Wagen und Wagenräbern der jüngeren Latènezeit. Mainz 2002.

Studeníková 1981 – E. Studeníková: Správa o záchrannom výskume halštatských sídlisk v Chorvátskom Grobe a Ivanke pri Dunaji. Arch. Rozhľedy 33, 1981, 37-44.

Studeníková 1984 – E. Studeníková: Studne z doby halštatskej v Ivanke pri Dunaji. Zbor. SNM. 78, Hist. 24, 1984, 49-99.

Studeníková 1986a – E. Studeníková: Zur Problematik der Bratislavaer Siedlungskammer in der Hallstattzeit. In: Hallstattkolloquium Veszprém 1984. Mitt. Arch. Inst. Ungar. Akad. Beih. 3, Budapest 1986, 39-48.

Studeníková 1986b – E. Studeníková: Halštatské sídliskové nálezy v Bratislave-Vajnorochoch. In: Zbor. SNM. 80, Hist. 26, 1986, 53-67.

- Studeníková 1987* – E. Studeníková: K halštatskému osídlení jihovýchodnej části Trnavskej sprašovej terasy. In: Zbor. SNM. 81, Hist. 27, 1987, 21-45.
- Studeníková 1993* – E. Studeníková: Staršia doba železná (halštatská). In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 116-142.
- Studeníková 2005* – E. Studeníková: Kalenderberská kultúra na juhozápadnom Slovensku a juhovýchodná Európa. In: Studeníková, E. (Ed.): Južné vplyvy a ich odraz v kultúrnom vývoji mladšieho praveku na strednom Dunaji. Studia Arch. et. Mediaevalia 7. Bratislava 2005, 73-88.
- Studeníková 2007* – E. Studeníková: Fragment einer hallstattzeitlichen eisernen Sichel aus der Bratislavaer Region. Eiserne Sichel im Nordostalpinen Hallstattgebiet. In: Musaica 25, Bratislava 2007, 45-71.
- Studeníková 2012* – E. Studeníková: Staršia doba železná. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (eds.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 133-156.
- Studeníková/Zachar 1980a* – E. Studeníková/L. Zachar: Novoobjavená sídlisková aglomerácia v Bratislave-Vajnorochoch. AVANS v roku 1978, Nitra 1980, 254-255.
- Studeníková/Zachar 1980b* – E. Studeníková/L. Zachar: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnorochoch. AVANS v roku 1979, Nitra 1980, 198-199.
- Turčan 2008* – V. Turčan: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Chorvátskeho Grobu. Zbor. SNM 102, Arch. 18, 2008, 139-152.
- Turčan 2017* – V. Turčan: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Bernolákova. Zbor. SNM. 111, Arch. 27, 2017, 137-152.
- Vrtel 2012* – A. Vrtel: Keltské oppidum v Bratislave. In: J. Šedivý, T. Štefanovičová (eds.): Dejiny Bratislavy 1, Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia. Brezalauspurc na križovatke kultúr. Slovart. Bratislava 2012, 164-180.
- Vrtel et al. 2014* – A. Vrtel/B. Lesák/J. Kováč/I. Staník: Neskoroatlátske osídlenie nádvorí paláca Bratislavského hradu In: M. Musilová, P. Barta/A. Herucová (zost): Bratislavský hrad, dejiny, výskum a obnova. Bratislava 2014, 45-71.
- Waldhauser 1981* – J. Waldhauser: Keltské rotační mlýny v Čechách. Pam. Arch. 72, 1981, 153-221.
- Zachar 1976* – L. Zachar: Neskoroatlátske sídlisko pri Kútoch. Zbor. SNM. 70, Hist. 16, 1976, 31-53.
- Zachar 1977* – L. Zachar: Príspevok k poznaniu neskoroatlátskeho obdobia na Záhorí. Zbor. SNM. 71, Hist. 17, 1977, 35-58.
- Zachar 1981* – L. Zachar: Neskoroatlátske vrstvy na Partizánskej ulici v Bratislave. Zbor. SNM. 75, Hist. 21, 1981, 35-54.
- Zachar 1982* – L. Zachar: Príspevok k problematike Bratislavského oppida. Zbor. SNM. 76, Hist. 22, 1982, 31-49.
- Zachar/Rexa 1988* – L. Zachar/D. Rexa: Beitrag zur Problematik der spätlátènezeitlichen Siedlungshorizonte innerhalb des Bratislavaer Oppidums. Zbor. SNM. 82, Hist. 28, 1988, 27-72.

SPÄTLATÈNEZEITLICHE SIEDLUNGSOBJEKTE IN BERNOLÁKOVO, BEZ. SENEC

RADOSLAV ČAMBAL – IGOR BAZOVSKÝ

Die archäologische Grabung wurde im Jahr 2016 am NW Rand des Gemeindegkatasters, südlich von der Autobahn D1 in der Richtung Bratislava-Trnava, an der Stelle des ehemaligen Rastplatzes Triblavina realisiert (Abb. 1). Während der Grabung wurden 9 parallele Streifensondagen von einer Länge von 22 bis 50 m und einer Breite von 3 m ausgegraben, die als SONDA I bis SONDA IX bezeichnet wurden (Abb. 2). In diesen Sondagen waren 18 in die Erde vertiefter Objekte identifiziert die als Objekte 1/2016 bis 17/2016 bezeichnet wurden. Der untersuchte Teil der spätlátènezeitlichen und mittelalterlichen Siedlung war am Südhang über dem Fluss Čierna voda situiert und ihr Vorkommen endet an der Inundationsgrenze.

Die Fundstellen aus naher Umgebung, die in die mittlere und späte Latènezeit datiert werden befinden sich im Kataster von Chorvátsky Grob in den Lagen Pri Čiernej vode und Čerešňový háj, wie auch im Gemeindegteil Čierna voda in der Lage Čerešňové II. Die Besiedlung aus der mittleren Latènezeit der Stufen LTC2-LTD2 war durch die Grabung in Slovenský Grob – Lage Domovina belegt. Hier konzentrieren sich Funde pyrotechnischer Einrichtungen in Form von Öfen für den Keramikbrennprozess. Aus Bernolákovo sind auch Funde von der Lage Panské lúky bekannt. Im nicht weit entfernten Stadtteil Bratislava-Vajnory sind spätlátènezeitliche Funde und Objekte von der Lage Vlčí klin bekannt. In Bratislava - Lage Zlaté piesky wurde Teil einer Siedlung aus der Stufe LTC untersucht.

Auswertung

Die untersuchten Objekte, die am Südhang über dem kleinen Fluss Čierna voda lokalisiert wurden, sind vorwiegend vom Produktionscharakter. Es handelt sich vorwiegend um Öfen mit Arbeitsräumen die wahrscheinlich für das Backen von

Lebensmittels dienten und sich aus Sicherheitsgründen am Rande der Siedlungen befanden. Alle konzentrieren sich in einer Linie die dem Verlauf der Höhengichtlinie von 130 bis 132 m ü. M. einhalten (Abb. 2).

Unter den Objekten aus der Spätlatènezeit sind am zahlreichsten die Öfen vertreten, von denen nur die durch Lehm ausgeschmierte Böden mit deutlichen Brennsuren erhalten blieben (Objekte 11A/2016, 11B/2016 16/A-C/2016). Zu den Öfen schlossen sich größere, relativ seicht vertiefte Objekte an, die wir als Arbeitsräume zu den Öfen interpretieren (Objekt 10/2016 und 16/2016). Außer den Objekten vom eindeutigen Produktionscharakter wurden auch zwei Siedlungsgruben festgestellt (Objekt 15/2016 und 17/2016), von denen das Objekt 15/2016 wahrscheinlich auch die Fortsetzung der Terrasse ist.

Ähnliche Ofentypen wurden in Bratislava in der Lage Palisády Nr. 29 gefunden. Es handelte sich hier um die Destruktionen kleiner Kuppelöfen die als Objekt 1 – 6/2003 bezeichnet wurden, wie auch am Hlavné námestie Nr. 8 in Form des Objekts 9/1996. Die Objekte 1-3/1997 von ähnlicher Funktion wurden auch in Bratislava-Trnávka gefunden.

Auf der Fundstelle wurden Metallgegenstände nur in der Verfüllung des Objekts 16/2016 gefunden. Es handelte sich um einige Eisengegenstände, eine Eisenfibeln und ein Bronzeblechbruchstück. Die Gegenstände wurden auf einer Stelle gefunden, was andeutet, das es sich um einem Hort handeln könnte. Es handelt sich um eine Sichel (Taf. III; 4), ein Messer (Taf. III: 3), einem Achsen Nagel (Taf. III: 2) und eine Klammer (Taf. III: 6, 7), was andeutet das es sich theoretisch um einen Hort handeln kann (Abb. 6, Taf. III: 1-6). Zu wichtigen Funden gehört auch die Eisenfibeln wahrscheinlich von verbundener Konstruktion mit breiter Windung (Taf. III: 1), die auch in der Verfüllung des Objekts 16/2016 lag, aber nicht Bestandteil des wahrscheinlichen Hortes war. Sie ist in die Stufen LTC2 – LTD1 datiert. Es wurde auch ein Bruchstück einer bronzenen Zielscheibe gefunden, wahrscheinlich von einem Spiegel (Taf. III: 5).

In der Verfüllung der Mehrheit der Objekte befanden sich auf der Töpferscheibe gefertigte verschiedene Formen der typischen oppidalen Keramik, wie auch die handaufgebaute Keramik (Taf. I: 1-6; II: 1-4; III: 8-17; IV: 1-15; V: 1-4). Zu den wichtigsten Keramikfunden gehört auch ein Topfbruchstück mit keilförmig formierten Rand (Taf. III: 12), solche Gefäße werden in die Zeitstufe LTD2 datiert. Ein seltener Fund ist ein tellerförmiges Siebgefäß (Taf. III: 17a, b) wie auch ein Stempel am Situlaboden aus Ton ohne Grafitbeimengung. Der kreisförmige Stempel ist mit Hilfe einer seichten Rille gebildet (Taf. II: 4a-4c). Das Gefäß wurde in der Verfüllung des Objekts 11A/2016 gefunden. Auf Basis der typologischen Gliederung von Stempeln kann man sie zum Untertypen Kappel 5 zureihen. Außerdem wurden auch Mühlsteinbruchstücke gefunden, die zum Unterlieger gehörten (Taf. V: 7, 8).

Zu chronologisch wichtigen Funden gehört ein fassförmiges handaufgebautes Töpfchen. Es handelt sich um eine Form, die als Niedergangskeramik der Abschlussphase der spätlatènezeitlichen Besiedlung dieser Region bezeichnet wird. Analogische Formen wurden auf der Burg Devín gefunden. Hinsichtlich des Faktums, das das Gefäß aus relativ grobkörnigen Material hergestellt ist, wie auch der gesamten Art der Oberflächenzubereitung, ist sie diametral von der lokalen spätlatènezeitlichen Keramik verschieden. Daher ist nicht ausgeschlossen, dass wir dem Ursprung dieser Keramik auch im Gebiet der Púchov Kultur suchen können und diese in die Stufe LTD2 gehört, wo solche Keramik in Begleitung der Fibeln Almgren 18 vorkommt. Ausschließen können wir nicht einmal die Einflüsse vom germanischen Milieu der Elbgermanen oder aus der Przeworsk Kultur.

Der untersuchte Teil der Siedlung in Bernolákovo, Lage Triblavina ergänzt das Gesamtbild der Besiedlung dieser Mikroregion im südöstlichen Vorfeld von Bratislava, bzw. des Oppidums von Bratislava während der Spätlatènezeit. Das Gebiet ist relativ dicht während der Stufe LTC2 und vor allem während Stufe LTD2 besiedelt gewesen, was die spätlatènezeitlichen Fibeltypen Alèsia, Jezerine, Almgren 18, Almgren 238 belegen, wie auch mittel- und spätlatènezeitliche Münzen, die während der Oberflächenprospektion in den Katastergewieten von Chorvátsky Grob, Slovenský Grob und Bernolákovo aufgelesen wurden, und die sich im Flussgebiet von Čierna voda konzentrieren.

Der erfasste und untersuchte Siedlungsteil bildet mit großer Wahrscheinlichkeit die Randzone der Ansiedlung, in der sich Handwerksproduktion (Landwirtschaftsproduktion) konzentrierte. Zu den Belegen gehören Öfen für die thermische Zubereitung von Lebensmitteln, bei denen der Manipulations- und Arbeitsbereich durch die Geländeaufbereitung in die Gestalt einer Terrasse erreicht wurde, die in den mäßigen Südhang eingehackt war. Die Öfen sind aus logischen Sicherheitsursachen an der Peripherie der Siedlung situiert, wie auch vom Grund der nahen Wasserquelle in Form des kleinen Flusses Čierna voda. Die Datierung der Objekte fällt in die spätlatènezeitliche Stufe LTD, vielleicht ihrer älteren Phase LTD2a wie auch jüngerer Phase LTD2b.

Mgr. Radoslav Čambal, PhD.

SNM – Archeologické múzeum, Žižkova 12, P.O. BOX 13, SK - 810 06 Bratislava

radoslav.cambal@snm.sk, radocambal@centrum.sk

Mgr. Igor Bazovský, PhD.

SNM – Archeologické múzeum Bratislava, , Žižkova 12, P.O. BOX 13, , SK - 810 06 Bratislava

igor.bazovsky@snm.sk, igorbazovsky@centrum.sk

© SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM-ARCHEOLOGICKÉ MÚZEUM
ISBN 978-80-8060-414-1
ISSN 1336-6637